

AVRUPA PARLAMENTOSU'NA LOBİLERİN ETKİLERİ: AMBALAJ VE AMBALAJ ATIKLARI DİREKTİFİ ÖZELİNDE BİR İNCELEME

Tuğba ARSLAN KANTARCIOĞLU*
Araştırma Makalesi

Özet

Avrupa Birliği seviyesinde kabul edilen düzenlemeler tüm AB vatandaşlarının hayatlarını etkilemektedir. Brüksel'de AB Mahallesi olarak bilinen alana yerleşmiş Komisyon, Avrupa Parlamentosu ve Konsey arasında gerçekleşen yasama süreciyle oluşan bu yasalara etki eden lobiler ve bu lobilerin özellikle AP üzerindeki etkisi bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Brüksel'de lobicilik faaliyetlerinin gerçekleşmesinin AB'nin demokrasi açığı sorununa bir çare oluşturmasının yanı sıra, çıkarların lobi faaliyetleriyle temsilinin AB kurumları özelinde vatandaşların güvenini artırmak için bir araç olarak görüldüğüne inanılmaktadır. Çalışma kapsamında gerçekleştirilen mülakatlar ile lobiciliğin AP üzerindeki etkisi araştırılmaktadır. Çevre alanında kabul edilen Ambalaj ve Ambalaj Atıkları Direktifi özelinde AP'ye yapılan lobi faaliyetlerinin etkilerine dair çıkarımlar sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Parlamentosu, Lobicilik, ABA Madde11, Ambalaj ve Ambalaj Atıkları Direktifi.

The Effects of Lobbies to the European Parliament: An Analysis on the Packaging and Packaging Waste Directive

Abstract

Laws at the European Union level affect the lives of all EU citizens. It is well known that the legislative procedure among European Commission, European Parliament and European Council, located in EU district of Brussels, has been affected by the lobbies. The impact of these lobbies especially on the EP is the

* Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK), E-posta: arslantugba@yahoo.com ORCID: 0000-0002-1528-9068
Makalenin Gönderilme Tarihi: 24/9/2018 Kabul Edilme Tarihi: 16/5/2019

subject of this study. It is believed that the lobbying activities in Brussels create a solution to the EU's democratic deficit problem and also seen as a means to increase the reliability of the EU institutions. In the context of this paper, the effect of lobbying on the EP is sought, and the impact of lobbying activities on the EP is examined by taking the example of Packaging and Packaging Waste Directive.

Keywords: *European Parliament, Lobbying, TEU Article11, Packaging and Packaging Waste Directive.*

Giriş

Avrupa Birliği (AB) seviyesinde alınan kararlar, AB vatandaşlarının hayatlarını etkilemektedir. AB vatandaşları, Brüksel’de kabul edilen bir Direktif sonucu hayatlarına giren yeni kuralları kimin koyduğunu merak ettikleri gibi, Brüksel’de alınan bu kararların kimlerin etkisiyle alındığını da merak edebilirler. Bu noktada lobilerin etkisi yadsınamayacak kadar fazladır.

Brüksel’de AB Mahallesi olarak bilinen alana yerleşmiş Avrupa Komisyonu (Komisyon), Avrupa Parlamentosu (AP) ve Konsey arasında gerçekleşen yasama sürecine etki eden lobiler ve bu lobilerin özellikle AP üzerindeki etkisi bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Dünya çapında ünlü sanayi kuruluşlarının, uluslararası örgütlerin ve Sivil Toplum Kuruluşlarının (STK) da içlerinde bulunduğu lobiler, yasama süreçlerini sıkı takip edebilmek için Brüksel’de ofisler açmakta, yapılacak düzenlemelerin yasama süreçlerine etki etmesi ve kararların kendi lehlerinde çıkılmalarını sağlamak üzere çalışmaktadırlar.

Ayrıca, AB kurumlarının aldıkları kararlar, hem üye ülke hükümetlerine hem de üye ülke halklarına hak ve yükümlülükler yüklemekte, ulus devlet yapısına benzetilen AB’nin demokratik nitelikleri de sorgulanmaktadır. Bu nedenle de AB’nin kuruluşundan beri süren ve bir türlü gerektiği gibi kapatılamayan bir demokrasi açığı ve meşruiyet sorunu bulunduğu tartışmaları sürekli gündemdedir.¹

¹ AB’nin demokratik yapısını sorgulayan farklı kaynaklar için bkz. Andreas Follesdal ve Simon Hix, “Why There is a Democratic Deficit in the EU: A Response to Majone and Moravcsik,” *Journal of Common Market Studies* 44, no 3 (2006): 533-562; Joseph H.H. Weiler, Ulrich R. Haltern ve Franz C. Mayer, “European Democracy and its Critique,” *West European Politics* 18, no 3 (1995): 4-39; Sinem Akgül Açıkmeşe, “Avrupa Birliği’nde Demokratik Meşruiyet Sorunu,” *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi* 2, no 4 (2003): 23-45; Robert A. Dahl, “Can International Organizations Be Democratic? A

Çalışma bu hususlardan yola çıkarak ilk bölümde, AP'yi ele alacak, Avrupa bütünleşmesi boyunca elde ettiği güç ve yetkiyi değerlendirecektir. İkinci bölümde, lobiciliğin AB Antlaşmasındaki yerine değinilerek, AB'de lobicilik konusu incelenecektir. Üçüncü bölümde ise Çevre alanında 2015 yılında kabul edilmiş olan “Ambalaj ve Ambalaj Atıkları: Hafif plastik taşıma torbalarının tüketiminin azaltılması” adlı Direktif² özelinde bir inceleme gerçekleştirilecek ve bu Direktiften yola çıkarak AP'de lobiciliğin etkilerine dair çıkarımlar yapılacaktır.

I. Çevre Alanında Kabul Edilen Direktif İncelemesi İçin İzlenen Yöntem

ALTER-EU tarafından yapılan bir çalışmaya göre, son otuz yılda, bir dizi yeni Avrupa Birliği antlaşması ışığında, binlerce lobici, AB düzeyinde karar alma sürecinin artan önemi sebebiyle Brüksel'e akın etmiştir. Bugün, 28 AB Üye Devletindeki tüm ulusal yasa ve düzenlemelerin neredeyse yarısı AB kural ve mevzuatından kaynaklanmaktadır. Çevre ile ilgili olanlar ise bunların yüzde altmışından fazladır.³ Bu sebeple bu çalışma kapsamında çevre alanında kabul edilmiş bir Direktif ele alınarak, kabul edilme sürecinde lobilerin etkisi incelenecektir.

Bir tasarrufu, Komisyon'un tasarısı halindeyken ele alıp, bu tasarının Komisyon'da önerildiği halinin AP tarafından nasıl değiştirildiğini inceleyerek ve bu değiştirilme sürecinde lobilerin AP'yi nasıl etkilemeye çalıştıklarını gözler önüne sererek, AP'de lobiciliğin her zaman bu Direktifin yasama sürecinde olduğu gibi ilerleyeceği söylenemez. Unutulmamalıdır ki, lobilerin her tasarruf tasarısında etkileri farklılık gösterebilir. Bu sebeple bu çalışmada AP'de lobiciliğe dair tüm yasama süreçlerini kapsayacak kesin çıkarımlar yapılması mümkün değildir. Bu çalışma kapsamında ele alınan Direktif özelinde lobilerin AP üzerindeki faaliyetlerine bakılarak çıkarımlar yapılacaktır. Bu çıkarımlar diğer tasarruf tasarılarının kabul edilme süreci için tam bir yol haritası vermeyecek olsa da, söz konusu Direktif

Skeptic's View,” içinde *Democracy's Edges*, Ian Shapiro ve Casiano Hacker-Cordón, (Cambridge: Cambridge University Press, 1995), 19-36.

² Tam adı “Hafif plastik taşıma torbalarının tüketimini azaltmak için 94/62/EC sayılı ambalaj ve ambalaj atıkları direktifini değiştiren AP ve Konsey Direktifi” olup çalışma boyunca ‘Direktif’ olarak anılacaktır.

³ ALTER-EU, “Bursting the Brussels Bubble” içinde *Brussels – a lobbying paradise?*, editörler William Dinan Spinwatch ve Erik Wesselius, Brussels, 2010. Son Güncelleme: Eylül 18, 2018.

incelemesinin lobilerin AP üzerindeki faaliyetlerinin etkilerinin anlaşılması için iyi bir örnek oluşturacağı değerlendirilmektedir.

İncelenen Direktif özelinde lobilerin görüşlerini AP'ye kabul ettirebilmeleri için neler yaptıklarının detayına bakılarak, birtakım çıkarımlar yapılacak, bu çıkarımlarla AP'de lobiciliğin etkilerine dair fikir edinilmesi sağlanacaktır. Bu sırada, Komisyon'un lobiciliğin en eski merkezi olduğu gerçeğinin yanında, lobilerin günümüzde AP'ye de lobi faaliyetinde bulunup bulunmadığı ve lobi faaliyetlerinin AP'ye nasıl etki ettiği incelenecektir.

Seçilen Direktif, çevre alanında 2015 yılında olağan yasama usulü ile ikinci okuma sonrası kabul edilmiştir ve Komisyon'un ilk önerisinde Üye Devletlere herhangi bir yaptırım uygulamayan bir öneri şeklinde sunulduğu bilinmektedir.⁴ AP'nin 43 değişiklik önerisi ile üzerindeki tartışmaların çoğalmasını sağladığı bu Direktif, lobilerin de etkisiyle gündemi meşgul eden bir Direktif haline gelmiştir. Konusunun, AB vatandaşlarının günlük hayatlarında oldukça fazla kullandıkları plastik torbaların kullanımının azaltılması olması sebebiyle, oldukça geniş bir kitleyi ilgilendiren bu Direktif hakkında, birçok lobinin AP ile görüşlerini yazılı ya da sözlü olarak paylaştığı görülmüştür.⁵ Direktifi diğer pek çok tasarruf tasarısından ayıran özelliği ise Komisyon'un sade önerisinin üzerine eklenen iddialı AP değişikliklerinin Konsey tarafından da uzlaşarak kabul edilmesi ve Avrupa çapında ilk defa atık oluşumunu azaltmaya yönelik zorunlu önlemlerin alınmış olmasıdır.⁶

Çalışma kapsamında, Direktifin yasama sürecinde aktif rol almış kişilerle, deneyimleri hakkında daha detaylı bilgi almak, Brüksel'de lobicilik faaliyetleri hakkında deneyimlerini öğrenmek amacıyla mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Mülakatlarda izlenen yöntem yarı yapılandırılmış mülakat tekniğidir. Bu mülakatlar sayesinde Direktifin AP'deki Raportörü Margrete Auken⁷, Parlamenter Satu Hassi⁸, Avrupa Ekonomik ve Sosyal

⁴ Detay için bkz. European Parliament. "Legislative Observatory." Son Güncelleme: Eylül 18, 2018.

⁵ Paydaşların hazırladığı görüş kâğıtlarının bir kısmına erişmek için bkz. European Parliamentary Research Service. "At a Glance: Reducing the use of lightweight plastic carrier bags." Son Güncelleme: Eylül 18, 2018.

⁶ Tam metin için bkz. "EUR-Lex." Son Güncelleme: Eylül 18, 2018. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32015L0720>

⁷ Bkz. European Parliament MEPs. "Margrete Auken." Son Güncelleme: Eylül 18, 2018.

⁸ Bkz. European Parliament MEPs. "Satu Hassi." Son Güncelleme: Eylül 18, 2018.

Komitesi temsilcisi, Zero Waste Europe temsilcisi, Greenpeace temsilcisi, Surfrider temsilcisi, Corporate Europe Observatory temsilcisi, European Environmental Bureau temsilcisi ile ucu açık görüşmeler yapılmış, görüşme sırasında yeni fikirlerin ortaya çıkmasına imkân tanınmıştır. Mülakat yapılacak kişilere sorular mülakat öncesinde iletilmiş, diledikleri sırayla ve diledikleri sorulara yanıt vermeleri beklenmiştir.⁹ Ayrıca çalışma kapsamında Parlamenterlerin AP'de gerçekleştirilen iki ayrı tartışma oturumunda¹⁰ yaptıkları konuşmalar tek tek incelenmiş, yanıt aranan sorular hakkında konuşan Parlamenterlerin görüşleri dikkate alınmıştır.

II. Avrupa Bütünleşmesi Sürecinde Avrupa Parlamentosu'nun Yasama Yetkisinin Artırılması

Yarım yüzyılı aşkın bir süredir Roma Antlaşması'nın başlangıç bölümünde de belirtildiği üzere¹¹ “Avrupa halkları arasında giderek daha sıkı bir şekilde kurulacak birlik” amacı doğrultusunda önemli mesafeler kat edilmiş, Avrupa'da bütünleşme çabaları önemli bir noktaya ulaşmıştır. Tarihsel süreçte AP gücüne güç katmayı sürdürmüştür. Avrupa Kömür Çelik Topluluğu (AKÇT) kurulduğu zaman asıl rolü Konsey'e tavsiyelerde bulunmak ve Komisyon faaliyetlerini izlemek olan AP'nin¹², bugün bu rolünün çok daha fazlasına sahip olduğu görülmektedir. Halkları temsil eden bu yapının ilk kuruluşunda sadece denetim ve istişare yetkilerine sahip bir kurum olarak¹³ hak ettiği konumda olmadığı, ancak zamanla gerçek bir parlamento olma yolunda ilerlediği görülmektedir. Halen tam bir parlamento niteliği taşıyıp taşımadığı tartışmaları ise devam etmektedir.¹⁴ Kuruluş amacı

⁹ Mülakat yapılan tüm temsilciler, görüşmenin ses kaydının alınmasına ve de söylediklerinin bu çalışma kapsamında yazıya dökülmesine müsaade etmişlerdir.

¹⁰ AP 1.Tartışma (1st Debate) için bkz. European Parliament. “Reducing the consumption of lightweight plastic carrier bags (debate)”. Son Güncelleme:Eylül 18, 2018.

AP 2.Tartışma (2nd Debate) için bkz. European Parliament. “Reducing the consumption of lightweight plastic carrier bags (debate)”. Son Güncelleme:Eylül 18, 2018.

¹¹ Antlaşmaların Türkçe çevirileri için bkz. <http://www.bumko.gov.tr/TR,1173/actatab-antlasmalari-ve-temel-belgeleri.html>. Son Güncelleme: Eylül 18, 2018. Ayrıca çalışma kapsamında Avrupa Birliği Antlaşması (ABA) ve Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma (ABİHA) konsolide metin çevirisi için T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı'nın 2011 tarihli çevirisi esas alınmıştır.

¹² O zamanki adı AKÇT Ortak Meclisi'dir.

¹³ Paul Craig ve Grainne De Burca, *EU Law: Text, Cases and Materials*, 5. Baskı (Oxford: Oxford University Press, 2011), 54.

¹⁴ AP'nin tarihsel süreçte yetki artışına dair genel olarak faydalanılan kaynaklar için bkz. Richard Corbett, *The European Parliament's Role in Closer Integration*, (Basingstoke:

Topluluk içinde Komisyon ve Konsey arasında ortaklaşa yürütülen yasama ve yürütme yetkilerinin kullanılmasının demokratik bir şekilde denetlenmesi olarak özetlenebilecek olan bu yapı¹⁵ için zaman içinde değişmeyen tek kaide, Topluluğa üye devletlerin hükümetlerini değil, halklarını temsil etmesi olmuştur.¹⁶

AP'nin yetkilerinin zamanla genişletilmeye çalışılmasında Maastricht Antlaşması ile oldukça hızlandığı düşünülen siyasal birlik kurma çalışmalarının etkisi olduğu yadsınamaz.¹⁷ Siyasal birlik kurma hedefinde olan bir birliğin demokratik katılımın oldukça güçlü sağlandığı bir yapıya kavuşması gerekliliğinden dolayı, AP'nin yetki ve etkinliğinin artırılması planlanmıştır. AP'nin görev ve yetkileri Lizbon Antlaşması sonrası durumda yasama, denetim, bütçe, atama olmak üzere çeşitlenmiştir.

Yasama sürecinin gelişimine bakıldığında, AB kurulduğundan beri Konsey-Komisyon-AP üçlüsünün farklı etki seviyeleriyle devrede olduğu görülmektedir. Zaman içinde bu kurumlara ek olarak birçok komite, çalışma grubu, ajans gibi yapının da sürece katkısı olmaya başlamıştır. Lizbon Antlaşması sonrasında kapsamı daha da genişletilen olağan yasama usulü ile AP'nin yetki sahasının daha da genişletildiği, Konsey ile eşit söz hakkına sahip bir kurum olarak AB'nin demokratik meşruiyetine güç kattığı görülmektedir. Bu usulde, herhangi bir öneri metninin yasal mevzuatın bir parçası haline gelmesi için, hem Konsey hem de AP tarafından kabul edilmesi şarttır. Malum olduğu üzere AP, Avrupa vatandaşlarının; Konsey, üye devletlerin çıkarlarını temsil ederken; Komisyon bir bütün olarak AB'nin çıkarlarını temsil etmektedir. Bu noktada Avrupa vatandaşlarının çıkarlarını temsil eden ve de Avrupa vatandaşlarının oyları ile seçilen kurumun yasama sürecinde başat rol oynaması demokratik meşruiyet kaygılarını azaltacak nitelikte bir gelişmedir. Olağan Yasama Usulü'nde Konsey ve AP'nin temel iki organ olarak karşımıza çıkması, diğer bir

Palgrave Macmillan, 1998); Berthold Rittberger, *Building Europe's Parliament, Democratic Representation Beyond the Nation State*, (Oxford: Oxford University Press, 2005); Richard Corbett, et al., *The European Parliament*, 9. Baskı, (Londra: John Harper Publishing, 2016); David Judge ve David Earnshaw, *The European Parliament*, 2. Baskı, (Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2008).

¹⁵ Nesrin Demir, *Avrupa Birliği Parlamentosu*, (Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2005), 29.

¹⁶ AKÇT md. 20; AAET md. 107; AET md. 137. Tümünde AP'nin "Toplulukta bir araya gelen devletlerin halklarının temsilcilerinden oluştuğu" vurgulanmaktadır.

¹⁷ Maastricht Antlaşmasının getirdiklerin ile ilgili olarak bkz. Corbett, *The European Parliament's Role in Closer Integration*, 343-359.

ifadeyle iki kurumun da yasama sürecinde birbirine eşit konumlandırılmış olması, AP tarafından hep arzulanan ancak uzunca bir süre gerçekleştirilemeyen bir durumdur. Nihayet bu kurumlardan birisinin reddettiği bir metni diğeri tek başına kabul edemeyecek olması AP için adım adım kazanılmış bir zaferdir.

Lizbon Antlaşması, AP'nin yasama yetkisini tarım, enerji güvenliği, göç, adalet ve AB fonları da dâhil olmak üzere kırktan fazla yeni alana genişletmiş ve onu üye ülkelerin hükümetlerini temsil eden Konsey ile birlikte AB bütçesini onaylama yetkisine de sahip kılmıştır.¹⁸ AP'nin diğer kurumlarla çalışma biçimini de değiştirmiş, AB'yi yönetenler üzerinde parlamenterlerin daha fazla etkisinin olmasına sebep olmuştur. Tüm bu reformlar, seçimler aracılığı ile halkın AB'nin gidişatı üzerinde daha fazla söz hakkının olmasını sağlamıştır. Yasama sürecinde danışılan rolünden, Konsey ile eşit seviyeye gelme yolculuğunda AP hep demokrasi açığı sorununu gözler önüne sermiş ve bugünkü konumuna yükselmiştir. Lobilerin AP üzerindeki rolleri incelenirken, demokrasi açığı konusunun gündeme gelmesi de bu sebeptendir.

III. Avrupa Birliği'nde Lobicilik

Birlik kurumlarının yetkilerinin ve yasama sürecinin sıklıkla ulus devletlerle kıyaslandığı görülür. Bu kurumların aldıkları kararlar, hem üye ülke hükümetlerine hem de üye ülke halklarına hak ve yükümlülükler yüklediğinden ulus devlet yapısı ile kıyaslanan AB'nin demokratik niteliklerinin sorgulanması da kaçınılmaz olmuştur.¹⁹ AP'nin bütünleşmenin başlangıcından beri atılan adımlarla giderilmeye çalışılan yasama alanındaki görece yetkisizliği ve seçilmişlerden çok atanmışların hâkim olduğu bir bütünleşme yapısı anlayışı AB'de demokrasi açığı bulunduğunu ileri sürenlerin ortaya koyduğu temel dayanaklardan biridir.²⁰ AP'nin kullanması

¹⁸ European Parliament. "EP after the Lisbon treaty: Bigger role in shaping Europe." Son Güncelleme: Eylül 18, 2018.

¹⁹ AB kurumları ve uluslararası yapısı için genel olarak bkz. Paul Craig ve Grainne de Búrca, *EU Law: Text, Cases and Materials*, 31-71; Damian Chalmers, Gareth Davies ve Giorgio Monti (der.), *European Union Law*, 3. Baskı, (Cambridge: Cambridge University Press, 2014), 57-106; Trevor Hartley, *The Foundations of European Union Law*, 7. Baskı, (New York: Oxford University Press, 2010), 12-77; Josephine Steiner ve Lorna Woods, *EU Law*, 10. Baskı, (New York: Oxford University Press, 2009), 3-51.

²⁰ Sanem Baykal, *Avrupa Birliği'nde Ombudsman Kurumu: Siyasi Bütünleşme ve Genişleme Çerçevesinde Bir İnceleme*, (Ankara: Siyasal Kitabevi, 2013), 37.

gereken birtakım yetkilerin ulusal parlamentolardan direk Komisyon'a geçmiş olması demokrasi açığına en büyük katkıyı yapan etmen olarak görülmektedir. Nitekim birçok başka nedenin yanında, Komisyon'un elinde olan yasama teklifi sunma yetkisinin AP'nin elinde olmayışı ve de yasama tekliflerini çok uzun yıllar karara bağlama hususunda AP'nin danışılan rolünden ileriye gidemeyişi, demokrasi eksikliği ve demokratik meşruiyet tartışmalarını alevlendirenlerin uzun yıllardır temel tartışma konusu olmuştur.²¹

AB kurulduğundan bu yana özellikle AP'nin yasama ve diğer süreçlerde rolünü artırmakla demokrasi açığı sorununa çözüm aranmaktadır.²² Paris ve Roma Antlaşmalarından sonra her Antlaşma revizyonunda, demokrasi açığı konusundaki tartışmaları yatıştırarak ve demokratik meşruiyete katkı sağlayacak gelişmeler kaydedilmiştir.²³ Lizbon Antlaşması tüm adımların ötesinde AB Antlaşması'nın içerisine "Demokratik İkelere İlişkin Hükümler" adlı bir başlık eklemiştir.²⁴ Lizbon Antlaşması daha demokratik ve şeffaf bir Birlik oluşturmak gayesiyle

²¹ Konu hakkında genel olarak bkz. Berthold Rittberger, "Democracy and European Union Governance", içinde *Research Agendas in EU Studies: Stalking the Elephant*, (der.) Michelle Egan, Neill Nugent ve William E. Paterson (der.), (Hampshire: Palgrave Macmillan, 2010) 134-167.

²² Genel olarak bkz. Simon Hix, *The Political System of the European Union*, 2. Baskı, (New York: Palgrave Macmillan, 2005) 177-180.

²³ Bu çalışma kapsamında detayına girilmeyecek olsa da AB'de demokratik meşruiyet sorunu hakkında oldukça kapsamlı bir literatür bulunmaktadır. Bu literatürden örnekler için bkz. Juliet Lodge, "Transparency and Democratic Legitimacy," *Journal of Common Market Studies* 32, no 3 (1994) 343-368; Errik Oddvar Eriksen ve John Erik Fossum (der.), *Democracy in the European Union-Integration Through Deliberation?* (London ve New York: Routledge, 2000); Daniel Wincott, "Does the European Union Pervert Democracy Questions of Democracy in New Constitutionalist Thought on the Future of Europe," *European Law Journal* 4, no 4, (1998) 411-428; Joseph H. Weiler et al., "European democracy and its critique," 4-39; Joseph H. Weiler, "Does Europe Need a Constitution? Demos, Telos and the German Maastricht Decision," *European Law Journal* 1, no 3 (1995): 219-258; Wolfgang Wessels ve Udo Diedrichs, "A New Kind of Legitimacy for a New Kind of Parliament: The Evolution of the European Parliament," *European Integration Online Papers* 1, no 6 (1997).

²⁴ Lizbon Antlaşmasının getirdiği temel demokrasi ve kurumsal yapı düzenlemelerinin değerlendirildiği bazı çalışmalar için bkz. Jean-Claude Piris, *The Lisbon Treaty: A Legal and Political Analysis*, (New York: Cambridge University Press, 2010) 112-145; Laurent Pech, "The Institutional Development of the Post-Lisbon: A Case of Plus Ça Change..?", *Dublin European Institute Working Paper*, no 11-5, (Aralık 2011); CEPS, EGMONT and EPC Joint Study, "The Treaty of Lisbon: Implementing the Institutional Innovations," (2007); CEPS, EGMONT and EPC Joint Study "The Treaty of Lisbon: A Second Look at the Institutional Innovations," (2010).

yönetimde şu üç ilkeyi temel almıştır: demokratik eşitlik, temsili demokrasi ve katılımcı demokrasi. Özetle, bu ilkeler Birlik kurumlarının AB halklarına eşit davranması, AP ve ulusal parlamentolara Birlik düzeyinde daha fazla söz hakkı verilmesi, Birlik kurumları ve vatandaşlar arasında yeni etkileşim yollarının geliştirilmesi anlamına gelmektedir.²⁵

Demokrasi açığı konusunda sürekli eleştirilen Avrupa kurumları çıkar gruplarının temsili karar alma sürecine dâhil ederek bu eleştirilere yanıt vermeye ve de bu konuyu telafi etmek için bir araç olarak görmeye başlamışlardır.²⁶ Vatandaşlar ve karar vericiler arasındaki uçurumu kapatmak için lobilerin karar alma sürecine dâhil edilmesi önemli görülmüş; demokrasiyi güçlendirecek şekilde karar alma sürecine vatandaş katılımının da sağlanması garanti altına alınmak istenmiştir.²⁷ Lobicilik faaliyetleri, AB yasama sürecinin meşruiyetini artırarak, AB kurumları ve vatandaşları arasındaki demokrasi boşluğunu kapatabilirler.²⁸ Lobicilik, karmaşık AB yasa yapım sürecini farklı kesimlerden vatandaşlara ve kuruluşlara açmaya yarar. AB kurumları lobiciyle etkileşim halindeyken, kapsamlı ve farklı girdileri yasalara yerleştirmeye çalışırlar. Lobicilerle bu tür etkileşimlerde bulunmak AB politikalarının daha tanınır hale gelmesini sağlar.²⁹ Lobiciler de kendi çıkarlarını düşünerek kendi alanlarına giren konularda söz sahibi olabilmek adına AB karar alma sürecine dâhil olmak ve söz konusu kararları olumlu yönde etkilemeye veya söz konusu kararın alınmasını engellemeye etki etmek isterler.

Dolayısıyla, AB'de lobicilik, yasa yapıcıların ve paydaşların söz konusu konuda bilgi alışverişinde bulunduğu karşılıklı bir siyasi danışmanlık süreci

²⁵ Bu ilkeler ABA Madde 9, 10, 11, 12'de ele alınmıştır.

²⁶ Beate Kohler-Koch ve Berthold Rittberger, "The Organization of Interests and Democracy in the European Union," içinde *Debating the Democratic Legitimacy of the European Union*, ed. Beate Kohler-Koch ve Berthold Rittberger, (Lanham: Rowman & Littlefield, 2007), 255–271.

²⁷ Sabine Saurugger, "Interest Groups and Democracy in the European Union," *West European Politics* 31, no 6 (2008): 1274–1291. Erişim Tarihi: Eylül 18, 2018.

²⁸ AB'de Lobicilik hakkında genel olarak bkz. Lionel Zetter, *Lobbying: The Art of Political Persuasion*, (Hampshire: Harriman House Ltd., 2008), 291-360; Pieter Bouwen, "Corporate Lobbying in the European Union: The Logic of Access," *Journal of European Public Policy* 9, no 3, (2002) 365–390; Jeremy Greenwood, "Regulating Lobbying in the European Union," *Parliamentary Affairs* 51, no 4 (1998): 587-599.

²⁹ Jeremy Greenwood, *Interest Representation in The European Union*, 2. Baskı (Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2007), 1.

olarak tanımlanabilir.³⁰ Beklenti doğal olarak bu süreçte yeni yasa veya kararlarda yeni yasal sorunların ortaya çıkmamasını sağlamak yönündedir. Doğru anlamda lobi, paydaşların menfaatlerini siyasi karar mercilerine yasama organlarıyla açık bir siyasi diyalog içerisinde ifade etmeleri anlamına gelecek ve AB’de lobiciliğin altı çizilmesi gereken ana hedefi, sonradan çıkabilecek hukuki uyumsuzlıklardan kaçınmak için tasarruf tasarısını önceden iyi hale getirmek olacaktır.³¹ İşte bu sebeple hem lobiciler hem AB kurumları, bu süreci karşılıklı bilgi alışverişi yönünde değerlendirmek ve neticede her iki taraf için de faydalı çıktılar elde etmek amacıyla kullanırlar.

Bugünkü duruma bakıldığında Lizbon Antlaşması’nın lobicilik faaliyetleri açısından bir milat olduğunu belirtmek gerekir. Lobiler demokrasinin güçlenmesi adına tüm AB kurumlarından zamanla kabul görmüşlerdir ve zamanla AB karar alma sürecinin ana unsurlarından biri haline gelmişlerdir. Lizbon Antlaşması’na kadarki süreçte lobicilik kavramı AB’de ulusal otoriteler arasında gayri resmi görüşmeler olarak özetlenirken, Lizbon Antlaşması bu konuya yeni bir boyut getirerek AB düzeyinde lobiciliğin siyasi karar alma sürecinin ve katılımcı demokrasinin bir parçası haline gelmesini sağlamıştır.³² Lizbon Antlaşması 1 Aralık 2009’da yürürlüğe girdiğinde, ABA 11. Maddesi lobicilik için yasal bir çerçeve oluşturmuştur.

ABA Madde 11, yatay sivil diyalog, dikey sivil diyalog, Komisyon’un mevcut istişare uygulamaları, yeni Avrupa Vatandaşlık İnisiyatifi bölümleri ile AB’de katılımcı demokrasi konusundaki detayları düzenler. Bu madde sayesinde çıkar temsilciliği AB’de yasayla öngörülmüş olmuş ve bu nedenle AB kurumları için bağlayıcı hale gelmiştir. Bu maddenin uygulanması için AB kurumlarının kendileri özel tedbirler almak zorunda kalmıştır.³³

³⁰ Andreas Geiger, *EU Lobbying Handbook*, 2. Baskı, (CreateSpace Independent Publishing Platform, 2012), 12.

³¹ Geiger, *EU Lobbying Handbook*, 12.

³² AB’de lobicilik konusu için genel olarak bkz. European Parliament Directorate-General for Research, Working Paper, *Lobbying in the European Union: Current Rules and Practices* (Luxembourg: Publications Service, 2003).

³³ “Madde 24/1: Avrupa Parlamentosu ve Konsey, Avrupa Birliği Antlaşması’nın 11. maddesi çerçevesinde, vatandaş girişimi için gerekli usul ve koşullara ilişkin hükümleri, vatandaşların gelmesi gereken üye devletlerin asgari sayısı da dâhil olmak üzere, olağan yasama usulü uyarınca hareket ederek, tüzükler vasıtasıyla kabul eder.”

Baykal'ın da belirttiği üzere, demokratik katılımın Birliğin temel ilkelerinden birisi olduğu bu maddenin ilk paragrafıyla desteklenmekte, ayrıca demokratik karar alma süreci bakımından olmazsa olmaz nitelikte görülebilecek geniş tabanlı danışma ve görüş alışverişi ile karar alınması hususunun önemi vurgulanmaktadır. Çıkar gruplarının ve örgütlü sivil toplumun işleyen bir katılımcı demokrasideki işlevine de işaret edecek biçimde, 11. Maddenin 2. ve 3. Paragraflarında, sivil toplumun kapsayıcı, şeffaf ve etkin bir diyalog kurulması vasıtasıyla demokratik mekanizmalara, özellikle karar alma süreçlerine katılımının sağlanmasının önemi ortaya konmaktadır.³⁴

Lizbon Antlaşması'nda ayrıca Komisyon'un, Birliğin eylemlerinin tutarlı ve şeffaf olmasını sağlamak için "ilgili taraflarla geniş istişarelerde bulunmak" hususunda özel olarak yükümlü olduğu belirtilir. ABA Madde 17 (3), dini gruplarla diyalogu kapsar. Dolayısıyla, AB kurumlarıyla diyalogda çıkar temsilcilerinin katılımı olarak anlaşılan lobcilik³⁵, Antlaşmalarda katılımcı bir demokrasi unsuru olarak açık bir yasal dayanağa sahiptir. Bu diyalogun şeffaf karakteri de ABA Madde 11 (1)'de (açık, şeffaf ve düzenli diyalog) net bir şekilde düzenlenmiştir. Ayrıca, şeffaflık meselesi ABİHA 15. maddesinde ele alınmakta ve AB kurumlarının hesap verebilirliğini sağlamak ve böylece demokratik kontrol imkânlarını artırmak için tüm AB kurumlarının çalışmalarını mümkün olduğunca açık bir şekilde yürütmelerini gerektirmektedir.³⁶

Bu noktada lobcilik faaliyetinin demokrasi açığı sorununa çözüm ararken farklı sorunlar oluşturup oluşturmadığı da tartışma konusudur. Lobcilik, demokrasi açığının kapatılmasını mümkün kılarken, eşit temsil konusunda yeni sorunlar oluşturduğu şüphelerini doğurmaktadır. Öyle ki,

³⁴ Baykal, *Avrupa Birliği'nde Ombudsman Kurumu*, 50-51. Ayrıca bkz. Roland Bieber, "The Citizens' Initiative A Source of Additional Legitimacy for the European Union?," içinde *Europe's Constitutional Challenges in the Light of the Recent Case Law of National Constitutional Courts*, ed. José Maria Beneyto ve Ingolf Pernice, European Constitutional Law Network-Series, no 8, 2011, 232-233.

³⁵ Demokrasi açığı sorununun lobcilik gibi yan faaliyetlerle değil Antlaşma değişiklikleri ile ele alınması gerekir. Lobcilik faaliyetlerinin demokrasi açığı gibi temel sorunları tek başına çözmesi beklenmezken, Antlaşma değişikliği gibi temel çözümlere destek sunduğuna inanılmaktadır. Detay için bkz. Marcus Höreth, "No way out for the beast? The unsolved legitimacy problem of European Governance," *Journal of European Public Policy* 6 no 2, (1999): 249-268.

³⁶ European Parliament. "EU Transparency Register Briefing." Son Güncelleme: Eylül 18, 2018.

lobi faaliyetlerinin tamamıyla verimli faaliyetler olduğunu söylemek de mümkün değildir. Avrupa’da, kamuoyu politik kararların genel Avrupa çıkarını değil de özel çıkarların etkisini yansıttığına dair şüpheyi hep taşır.³⁷ Bu şüphe Avrupa’nın politika belirleme süreçlerinde sahtekârlık ve yolsuzluk iddialarını hep ön plana çıkarmıştır. Ayrıca, lobicilik kimileri için haksız bir avantaj sağlayabilir.³⁸ İş dünyası, vatandaş örgütlerinin sahip olmadığı örgütsel kapasiteye, finansal kaynaklara ve teknik uzmanlığa sahiptir.³⁹ Bu durum demokrasiye ters düşmektedir. Dolayısıyla bazıları, AB lobicilerinin Avrupa’nın demokratik açığını hafifleten karşılıklı yarar sağlayan bir bilgi alışverişi sürdürdüğünü düşünürken; diğerleri, lobiciliği AB yönetiminin demokrasisine ve meşruluğuna zarar verdiği şeklinde eleştirmektedir.⁴⁰ Lobiciliğin faydalarına bakarken, bazı grupların büyüklükleri ve kaynaklarının genişliği sebebiyle, AB kurumları tarafından diğerlerine nazaran daha fazla dikkate alınması riskini yok etmek gerekir. Lobicilik faaliyetleri ile ilgili şeffaflık, ne kadar harcama yapıldığı konuları ve de zorunlu bir davranış kurallarının olması gerekliliği bu sebeple üzerinde çok durulan bir konudur.⁴¹

Tüm bu şüphelere rağmen Brüksel’de lobicilik faaliyetlerinin gerçekleşmesinin AB’nin demokrasi açığı sorununa bir çare oluşturduğuna ve çıkarların lobi faaliyetleriyle temsilinin AB kurumları özelinde vatandaşların güvenini artırmak için bir araç olarak görüldüğüne inanılmaktadır. Bu sebeple kamuoyunun aklına takılan bu sorular bir sonraki başlıkta AP’ye lobi faaliyetinde bulunan kurumlara ve AP’de lobi faaliyetine maruz kalan kişilere yöneltilecektir.

³⁷ Daha fazla detay için bkz. ALTER-EU. “Bursting the Brussels Bubble.”

³⁸ Alex Warleigh ve Jenny Fairbrass, *Influence and Interests in the European Union: The New Politics of Persuasion and Advocacy*, (London: Routledge, 2002), 2.

³⁹ David Coen, “The European Business Interest and the Nation State: Large-Firm Lobbying in the European Union and Member States,” *Journal of Public Policy* 18, no 1 (1998): 75-76.

⁴⁰ Henry Hauser, “European Union Lobbying Post-Lisbon: An Economic Analysis,” *Berkeley Journal of International Law* 29, (2011): 680.

⁴¹ “Avrupa Parlamentosu - Avrupa Komisyonu Şeffaflık Kaydı.” Son Güncelleme: Aralık 21, 2018.

Ayrıca “European Commission Green Paper on a European Strategy on European Transparency Initiative COM 2006, 194 final: 1” Son Güncelleme: Ekim 28, 2018.

IV. İncelenen Direktif Özelinde Avrupa Parlamentosu'nda Lobicilik

Gerçekleştirilen Yarı Yapılandırılmış Mülakatlara Dair Tablo

Kurum Adı	Mülakat Kişisi	Mülakat Şekli	Mülakat Tarihi
Avrupa Parlamentosu	Margrete Auken	Yüzyüze	17.04.2018
Avrupa Parlamentosu	Satu Hassi	E-posta	02.05.2018
Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesi ⁴² (AESK)	Temsilci	Yüz yüze	22.05.2018
ZeroWasteEurope ⁴³ (ZWE)	Temsilci	Yüzyüze	18.04.2018
Greenpeace ⁴⁴	Temsilci	Yüzyüze	18.04.2018
Surfrider ⁴⁵	Temsilci	İnternet erişimi	09.07.2018
Corporate Europe Observatory ⁴⁶ (CEO)	Temsilci	İnternet erişimi	28.05.2018
European Environmental Bureau ⁴⁷ (EEB)	Temsilci	Telefon	05.04.2018

V. Avrupa Parlamentosu'na Lobi Yapılıyor mu?

Çalışma kapsamında tabloda belirtilen ve mülakat yapılan tüm temsilciler Avrupa Komisyonu'nun Brüksel'de lobiciliğin en eski merkezi olduğu gerçeğinin yanında, lobilerin AP'ye de lobi faaliyetinde bulunduğunu belirtmiştir.

⁴² Detaylı bilgi için bkz. European Economic and Social Committee. "About." Son Güncelleme: Eylül 18, 2018.

⁴³ Detaylı bilgi için bkz. Zero Waste Europe. "What-is-zero-waste?" Son Güncelleme: Eylül 18, 2018.

⁴⁴ Detaylı bilgi için bkz. Greenpeace. "Who we are." Son Güncelleme: Eylül 18, 2018.

⁴⁵ Detaylı bilgi için bkz. Surfrider. "About." Son Güncelleme: Eylül 18, 2018.

⁴⁶ Detaylı bilgi için bkz. Corporate Europe Observatory. "About CEO." Son Güncelleme: Eylül 18, 2018.

⁴⁷ Detaylı bilgi için bkz. European Environment Bureau. "About the EEB." Son Güncelleme: Eylül 18, 2018.

Raportör Auken'in, söz konusu Direktifin raportörü olması sebebiyle normalden daha fazla lobiden görüşme talebi aldığını belirtmesi ve bu görüşmeler sayesinde konu hakkında pek çok şey öğrendiğini ifade etmesi, lobilerin Komisyon'un yanı sıra AP'ye de lobi yaptıklarını göstermektedir. Raportör Auken, ayrıca lobilerin kendisine ve tüm Parlamenterlere oldukça fazla bilgi verdiklerini söylemiş, bazen de kendilerinin lobilerden bilgi edinme arayışında olduklarını ifade etmiştir. Greenpeace, Zero Waste Europe gibi mülakat gerçekleştirilen STK'ların da Parlamenterlerin bilgi edinmek için kendileri ile irtibata geçtiğini doğruladıkları görülmüştür. Örneğin EEB mülakat sırasında herhangi bir Direktifin konusuyla ilgili olarak EEB'nin geniş bilgiye sahip olduğunun fark edilmesi halinde Parlamenterlerin kendileriyle görüşmekten çekinmediğini, ayrıca toplantılara uzman görüşü vermek üzere davet edildiklerini belirtmiştir. Bu durum AP'ye lobi yapıldığını göstermenin yanı sıra, AP'nin de bu lobilerle görüşmeye oldukça istekli olduğuna işaret etmektedir.

Raportör Auken lobicilerin zamanlama olarak AP'den önce Komisyon'a lobi yaptıkları fikrine katılmadığını, çoğu zaman fikirlerini ilk olarak AP Parlamenterleri aracılığı ile AP'ye ilettiklerini vurgulamıştır. Kendisinin AP'de görevli olduğu süre içerisinde, plastik konusundaki tasarruf tasarılarının bugüne dek hep "INI Report"⁴⁸ denilen raporlarla hazırlıklarına başladığını söylemiştir. Örneğin, plastikler konusundaki tartışmanın Komisyon teklifi olmadan başlatıldığını ve AP'nin Komisyon'dan raporlarda belirtilen konularda teklif hazırlanmasını istediğinin önemine vurgu yapmıştır. Bazı konularda politik süreç başlatılması için birçok raporun hazırlandığını söyleyerek, bu raporların ardından birçok lobicinin kendilerini ziyarete geldiğini ifade etmiştir.

ZWE de genellikle kendi hedeflerinin Komisyon tasarısında yer almaması halinde sonradan o hedeflerin yasaya eklenmesinin zor olduğunu; ancak bu Direktif ile bu önyargılarının kırıldığını ifade etmiştir. Bu Direktifin, AP'ye lobi yaparak çıkacak nihai yasa metninde önemli değişiklikler elde edilebileceğinin net bir göstergesi olduğunu belirtmiştir. Direktifin kabul edilme sürecinde AP'ye gerçekleştirdikleri lobicilik faaliyetlerinin oldukça etkili olduğunu ve Direktife çok önemli değişiklikler eklendiğini söylemiştir.

⁴⁸ Açıklama için bkz. European Parliament. "Completing the Legislative Cycle: Agenda Setting." Son Güncelleme: Eylül 18, 2018.

Greenpeace ise gerçekleştirilen mülakatta, tasarruf tasarıları ile ilgili olarak Parlamenteleri de Komisyon üyelerini de aynı zamanda etkilemeye çalıştıklarını ifade etmiştir. AP'ye lobi faaliyetlerini, yasa teklifi çıktıktan sonra daha da yoğunlaştırdıklarını, Greenpeace Avrupa Ofisi'nin sırf bu amaçla çalıştığını belirtmiştir. Dolayısıyla Komisyon'a lobi yapan çıkar temsilcilerinin, yasa teklifi hazırlandıktan sonra AP'ye lobi yapmalarına gerek olmadığını düşünmek yanıltıcı olacaktır. Eğer bu durum AP'nin yetkilerinin şimdikinden az olduğu döneme denk gelmiş olsaydı, muhtemelen bu Direktife AP tarafından önerilmiş 43 değişikliğin önerilmemiş olacağı ya da önerilse bile Direktifin bu değişikliklerle kabul edilmeyeceği değerlendirilmektedir.

ZWE ayrıca mülakat sırasında bu Direktifin Komisyon'un tasarısındaki metinden çok daha iddialı bir şekil alarak kabul edildiğinin altını çizmiştir. Sürecin her zaman böyle ilerlemediğini, kimi zaman Komisyon'un bir tasarı önerdiğini, AP'nin bu önerideki hedefleri biraz daha artırarak iddialılaştırdığını, sonra Konsey'in bu hedefleri biraz azaltarak orta noktaya yakın bir yerde buluşulduğunu, bazen neredeyse Komisyon tasarısına geri bile dönülebildiğini, hatırlatmıştır. Ancak bu Direktif sayesinde AP'ye lobi yapmanın ne kadar önemli olduğunun ispatlandığını, lobicilik faaliyetleri sayesinde, AP'nin de Konsey'in de oldukça iddialı değişiklikleri kabul ettiklerini, Komisyon'un bu durumdan pek hoşnut kalmadığını, ancak sonradan süreci kabullendiğini not etmiştir. AP'ye lobi yapmanın 43 değişiklik önerisine sebep olabileceği, Komisyon önerisinden çok daha iddialı bir Direktifin kabul edilebileceği bu Direktifin yasama sürecinde görülmüştür.

AP Komite raporunda⁴⁹ Direktif önerisinde yapılması önerilen bir değişiklik plastik torbaların aşırı kullanımına çare olması açısından hafif plastik taşıma torbalarının tüketimi için AB çapında bir azaltma hedefini ortaya koymak gerektiğine işaret etmektedir. Bu Direktifin yürürlüğe girmesinden itibaren üç yıl içinde, Üye Devletler nezdinde hafif plastik taşıma torbalarının tüketiminde en az %50'lik bir azalma ve beş yıl içinde de en az %80'lik bir azalma elde edilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Genel

⁴⁹ Rapor tam metni için bkz. European Parliament "Report on the proposal for a directive of the European Parliament and of the Council amending Directive 94/62/EC on packaging and packaging waste to reduce the consumption of lightweight plastic carrier bags". Son Güncelleme: Eylül 18, 2018.

hedefin tüm Üye Devletlere uygulanacağı, ancak hafif plastik taşıma torbalarının tüketimini azaltmak için henüz eyleme geçmemiş olan Üye Devletlerde daha fazla eyleme gerek duyulacağı belirtilmektedir. Erken ikinci okuma kurumlar arası müzakerelerinde üzerinde uzlaşılan metnin Komite’de onaylanmış hali ise şu şekildedir⁵⁰: “Alınacak önlemler şu yaklaşımlardan birini veya her ikisini de içermelidir: (1)31 Aralık 2019 tarihine kadar yıllık tüketim seviyesinin kişi başına 90 hafif plastik torbayı ve 31 Aralık 2025'e kadar kişi başı 40 hafif plastik torbayı (veya buna eşdeğer ağırlığı) geçmemesini sağlayacak önlemlerin alınması; (2)31 Aralık 2018 tarihine kadar bu plastik torbaların, eşit derecede etkili araçlar uygulanmadığı takdirde, tüketicilere ücretsiz olarak sağlanamayacağını garanti eden önlemlerin alınması.”

Bu Direktif özelinde AP’nin önerdiği iddialı değişikliklere ve de iddialı hedefe Konsey de hemen hemen aynı şekliyle onay vermiş ve kabul edilen metin herhangi bir bağlayıcı hedef belirlemeyen Komisyon önerisinden⁵¹ oldukça farklı bir hal almıştır. Bu durumda, lobilerin AP üzerindeki etkisinin altını çizmek yerinde olacaktır. Ancak Konsey’de de üye ülkelerin bu bağlayıcı hedeflere onay vermiş olmaları önemlidir. Dolayısıyla AP üzerinde lobi yapanların seslerini üye ülkelerde de duyurmuş olmaları önemli görülmektedir.

Mülakat gerçekleştirilen ZWE bu Direktif için “Surfrider, EEB, Seas at Risk” adlı STK’lar ile birlikte çalıştıklarını, plastik torbaların tamamen yasaklanması hedefiyle hareket ettikleri için AP’nin değişiklik önerilerinin umdukları kadar iddialı olmadığını ifade etmiştir. Ancak yine de hiç kabul edilmemesinden, bu hedeflerle kabul edilmiş olmasını tercih ettikleri bu Direktifin, uygulamaya konulması kendilerini memnun etmiştir. Üstelik AP’nin değişiklik önerileri arasında “ülkelerde kişi başına azaltma hedefleri konulması” önerisinin işbirliği yaptıkları STK’larla birlikte ZWE tarafından önerildiğini belirterek, bazı taleplerinin tamamıyla dikkate alındığına işaret etmiştir. Greenpeace ise bu konuda Parlamenterlere lobi yaparken konuyu oldukça basit ele almanın önemli olduğunu vurgulamıştır. Örneğin kaynakta önleme konusunun önemine dikkat çekerek atık hiyerarşisinde bunun bir

⁵⁰ European Parliament “Provisional Agreement Resulting from Interinstitutional Negotiations” Son güncelleme: Mart 9, 2015.

⁵¹ Komisyon önerisinin detayına bu çalışma kapsamında girilememiştir. İncelemek için bkz. “EUR-lex.” Son Güncelleme: Ekim 29, 2018. https://eur-lex.europa.eu/procedure/EN/2013_371.

numara olduğunu Parlamenterlere aktardıklarını belirtmiş, Parlamenterlerin Greenpeace'in ifadesinden sonra sözlerinde bu tabiri kullanmaya başladıklarını fark etmişlerdir. Lobilerin aktif faaliyetlerinin, AP üzerinde somut etkilerinin olduğu, bu açıklamalar sayesinde gözlemlenmiştir.

Raportör Auken'e AP değişiklikleri yazılırken lobiler tarafından sağlanan bir düzeltme ya da kendisinin ve ekibinin farkında olmadığı ancak lobilerin dikkat çektiği bir husus olup olmadığı sorulduğunda; bir lobinin tüm plastik torbaların hafif ya da ağır ayırmaksızın ücretli olmasını çok net bir şekilde önerdiğini ve gerekçeleriyle kendilerini etkilediğini belirtmiştir. Bu tür talepler geldikçe Üye Devletlere alternatif yollar sunmanın gerektiğini fark ettiğini, bu sebeple lobilerin tasarruf tasarısı üzerinde etkilerinin olduğunu söylemekte sakınca görmediğini belirtmiştir. Ancak bu etkinin kendi bildikleri doğruları değiştiremeyeceğini de sözlerine eklemiştir. Ayrıca, Komite raporunda plastik torbaların ücret karşılığı verilmesi ile ilgili açıklamalar yer almıştır. Açıklamada tüketicilerin plastik torbalar için ödeme yapmasının, plastik torba tüketimini neredeyse bir gecede önemli ölçüde azaltabileceğinin görüldüğü belirtilmektedir. İrlanda, Portekiz gibi iyi örneklerin sıklıkla hem Parlamenterler⁵² hem de lobiler tarafından paylaşıldığı görülmektedir. Daha önce bazı ülkelerde denenmiş bir yöntem olarak birçok lobinin ve de Parlamenterin aynı anda dikkat çektikleri bu hususta, ücretlendirmenin işe yaramayacağını, halkın bu konuda eğitilmesi gerektiğini savunanlar da oldukça fazladır.⁵³ Halkın plastik torbaların zararının farkında olması halinde böylesine savurgan davranmayacağını söyleyen lobiler ve Parlamenterler vardır. Dolayısıyla bu konuda ek ücret konulmadan sorunun çözülebileceğini düşünenler ile ücret konulması yerine eğitim sağlanması ile sorunun çözülebileceğini savunan iki ayrı lobi mevcuttur. Her iki görüş de Parlamenterleri ayrı ayrı ikna etme çabası içerisindedir. Auken bu durum için tüm lobileri dinleyip nihai kararı Parlamenterlerin verme prensibiyle ilerlediklerini açıklamıştır.

Raportör Auken AP'deki konuşmasında⁵⁴ ve hazırladığı raporda⁵⁵ her yıl AB'de 100 milyar hafif plastik taşıma torbasının harcandığını, bu hafif

⁵² AP 1. Tartışma Oturumunda bu konuya değinenler: Margrete Auken, Janez Potocnik, Judith A. Merkies, Christa Kläß, Jo Leinen olmuştur.

⁵³ Örneğin bkz." PRO Europe Görüş Bildirisi." Son Güncelleme: Eylül 18, 2018; "EXPRA Görüş Bildirisi." Son Güncelleme: Eylül 18, 2018.

⁵⁴ AP 1. Tartışma Oturumu Auken konuşması.

plastik torbaların 8 milyarının doğrudan çöp olarak doğaya karıştığını, sadece 4 dakikada, Avrupa'da 750.000 plastik torbanın kullanıldığını belirtmiş ve benzer birçok teknik bilgiye yer vermiştir. Bu bilgileri benzer şekilde paylaşan lobiler⁵⁶ de mevcuttur. Lobiler de Raportörü etkilemiş olabilir, Raportör de lobilerin bu konularda daha fazla araştırma yapmalarına sebep olmuş olabilir. Ancak burada Satu Hassi'ye bu direktif özelinde lobilerden öğrendiği net bir bilgi olup olmadığı sorulduğunda şu hususların kendisi için lobiler ve bilim insanları tarafından sağlanmış yeni bilgiler olduğunu belirtmiş olmasına değinmek gerekir: (1) Mikro plastik, doğa için plastiğin zararlı şeklidir. (2) "Okso-parçalanabilir" plastik çevre için çok zararlıdır. (3) "Biyolojik olarak parçalanabilir" diye pazarlanan birçok plastik türü gerçekte biyolojik olarak parçalanamaz. (4) Plastik parçalar deniz suyundan zararlı organik bileşiklere yüzeylerine emdirir, deniz hayvanları bu plastik parçaları yiyerek çok fazla zehir alırlar. (5) Biyolojik olarak parçalanabilir plastikler, geri dönüşüm konusunda büyük bir sorundur. (6) Her sahilde gerçekten sayılamayacak kadar çok plastik atık mevcuttur. Bu bilgilerin bir kısmının bilim insanlarından, bir kısmınınsa direkt lobilerden geldiğini açıkça belirten Parlamenter Hassi, lobiler ile görüşmeden bu bilgileri edinmeyeceğinin altını çizmiştir. Ayrıca çevrecilerin plastik kirliliğinin ciddiyetine dair tüm Parlamenterleri çok iyi uyardığını belirtmiştir. Parlamenter Hassi'nin bu katkısı ile lobilerin sürece etkisini somut örneklerle aktardığı görülmektedir.

AP'nin yasama sürecindeki rolünün artması artık Komisyon'a lobi yapılmadığı anlamına gelmemektedir. Mülakatlardan çıkarılan bir sonuç lobilerin AP'ye de Komisyon'a da lobi yapmaktan kaçınmıyor oluşlarıdır. Bu noktada dönemin Avrupa Komisyonu Başkan Yardımcısı Frans Timmermans'ın Direktif ile ilgili olarak Komisyon teklifinin aşırı derecede karmaşıklaştığını söylemiş⁵⁷ olması Direktifin AP değişikliklerinden sonra almış olduğu nihai hali aslında onaylamadığı anlamına gelmektedir. Timmermans Direktifin inanılmaz derecede karmaşık hale geldiğini, masada olan Direktifin ne olduğunu kendisinin bile anlamasının saatler sürdüğünü

⁵⁵ Report on the proposal for a directive of the European Parliament and of the Council amending Directive 94/62/EC on packaging and packaging waste.

⁵⁶ Örneğin bkz. "Municipal Waste Europe "Position Paper." Son Güncelleme: Eylül 18, 2018.

⁵⁷ EURACTIV. "Timmermans overruled on plastic bags deal." Son Güncelleme: Eylül 18, 2018.

belirtmiştir. Bu tutum Komisyon'un Direktifi geri çekmek istemesinin ardındaki görünür nedendir. Ancak Komisyon'a yapılmış lobi faaliyetlerinin de bu tavırda etkisi olup olmadığı bilinmemektedir. Komisyon'a yapılan lobi faaliyetlerinin etkisi bu çalışma kapsamında incelenmemiştir ancak AP'ye lobi yapılıyor oluşunun, Komisyon'a lobi yapılmasından vazgeçildiği anlamına gelmediği belirtilmelidir. Keza bu Direktif özelinde de tüm lobiler hem AP'ye hem Komisyon'a lobi yaptıklarını ifade etmişlerdir. Hangisine lobi yapmanın daha anlamlı olacağı sorusuna hiçbirisi Komisyon'a lobi yapmanın daha anlamlı olacağı cevabını vermemiştir. Komisyon teklifinin AP tarafından lobilerin etkisi ile değiştirilebileceği kanısı kabullenilmiş görünmektedir.

VI. Yapılan Lobinin Avrupa Parlamentosu'na Etkisi Oluyor mu?

Raportör Auken mülakatta, kendisine gelen yanıltıcı bilgilerin olduğunu belirterek, lobilerin yasama sürecine kendilerince istenmeyen etkilerinin olabileceğine işaret etmiştir. Raportör Auken bu sebeple, görüşmeleri her zaman konu hakkında uzman bir danışmanıyla birlikte gerçekleştirdiğini söylemiştir. Auken'e göre, lobilerin sanıldığı gibi her zaman kendi çıkarları için yanıltıcı bilgiler verdikleri doğru değildir, ancak her zaman kamu çıkarını savunduklarını söylemek de doğru olmayacaktır. Bu sebeple AP lobilerden gelecek tüm bilgiyi dinlemeye gönüllü olsa da bu bilgiyi danışmanları ile birlikte filtrelemekten kaçınmamaktadır.

Raportör Auken sanayi sektörünün her zaman ekonomik çıkarları için var olduğunu, lobi faaliyetleri sırasında bu hususu akıllarından çıkarmadıklarını ifade etmiştir. Ancak bu durumun özel sektörün kendisine çok önemli bilgiler verebileceği gerçeğini değiştirmediklerini de belirtmiştir. Ar-Ge'nin ancak yüksek standartlar talep ederek geliştirilebileceğini belirtmiş, endüstrinin de genelde bu yüksek standartlardan bahsettiğini söylemiştir. Özel sektörün araştırmaya oldukça yüksek miktarda yatırım yaptığını, bunun yanı sıra Greenpeace, ZWE gibi STK'ların da araştırma çıktıları konusunda kendisini çok iyi bilgilendirdiğine ve raportörlüğü sürecinde bu STK'ların rollerinin oldukça önemli olduğuna vurgu yapmıştır. STK'ların bu direktif özelinde parçalanabilir malzemelerin anlaşılması konusundaki tartışmalarda çok yardımcı olduklarını, en fazla da gerçekleştirdikleri kampanyalar ile katkılarını sunduklarını belirtmiştir. Onların sayesinde farkındalık oluşturma ve bu farkındalığı artırma konularında işlerinin kolaylaştığını belirtmiştir. Raportör olduktan sonra

normal olarak lobilerin kendisine başvurduğunu onaylayan Raportör Auken, hiçbir zaman lobilerle görüşmeye karşı çıkmadığını, aksine onlarla görüşmeyi istediğini, ihtiyacı olan nitelikli bilgiyi onlardan sağladığını, belirtmiştir. Lobilerin sağladığı yanıtıcı bilginin çok kolay hissedildiğini, kendilerinin de konu hakkında zaten mutlaka araştırma yaptığını sözlerine eklemiştir; randevu isteyen tüm lobilerle görüşmeyi kabul etse de, onların verdiği bilgiler içinden kendilerine gerekli ve doğru olanları seçtiklerini ifade etmiştir. Raportör Auken, kimya ve ilaç endüstrisinin inanılmaz büyüklükte bütçeye sahip olduğunu ve bazen bilim insanlarını kendi çıkarlarına göre konuşturabildiklerini de söylemiştir. Bu Direktif özelinde böyle bir lobi ile karşılaşmalar da, bu lobilere temkinli yaklaştıklarını belirtmiştir.

AP'ye lobi yapan çıkar temsilcileri AP'den randevu alma konusunda hiç sorun yaşamadıklarını doğrulamışlardır. Bu durum yine AP'nin lobilerin sağladığı bilgilerden beslendiği, lobilerin de AP'den gelen bilgilerden beslendiği çıkarımını ortaya koymaktadır.

Parlamenter Hassi de Raportör Auken gibi tüm lobiler ile görüşmeyi kabul ettiğini ifade etmiştir. Ancak Parlamenter Hassi Raportör Auken'in aksine lobicilik faaliyetleri konusunda ekonomik gücü olanların daha avantajlı olduklarına inanmaktadır. Bu durumun AP'nin lobicilik faaliyetlerinden olumsuz etkilenmesi anlamına gelmeyeceğini belirten Parlamenter Hassi, lobicilerin Parlamenterlerle kişisel olarak iletişim kurmak için yeni lobiciler işe alabildiklerini, öğle-akşam yemeği davetlerinde bulunabildiklerini ve böylece mesajlarını daha rahat aktarabildiklerini belirtmiştir. Buna da sadece iş dünyası ve ticaret birliklerinin imkân bulabildiğini, STK'ların ve tüketicilerin ise imkân bulamadığını, dolayısıyla tüm lobicilerin eşit şartlarda yarışmadıklarını belirtmiştir. Bu durumun Direktif kapsamında görüşülen tüm lobi temsilcileri farkındadır, ancak AP'ye ulaşma konusunda sorun yaşamadıklarını teyit etmektedirler. Auken, STK'ların fazladan bir girişimde bulunmadan Parlamenterlerden rahatlıkla randevu alabildiklerini söylemiştir. STK'lar da Auken gibi düşünmekte ve Parlamenterleri etkileyecek ek bütçeleri olmasa da onlara ulaşma ve fikirlerini iletme konusunda zorluk yaşamadıklarını söylemektedirler. Hazırlanan tasarruf tasarısının konusuyla ilgili olarak bir lobinin geniş bilgiye sahip olduğunun fark edilmesi halinde tüm Parlamenterlerin kendileriyle görüşmekten çekinmeyeceği ve ayrıca verdikleri bilgiye

güvenmeleri halinde toplantılara uzman görüşü vermek üzere davet edilecekleri EEB tarafından da ifade edilmiştir.

Dolayısıyla ekonomik gücün ön plana çıkarılarak lobi faaliyetlerini etkileyebildiği söylene de, bilginin gücünün ön plana çıktığı lobi faaliyetlerinin de olduğu değerlendirilmektedir. AP'ye ulaşmak içinse, güvenilir bilginin ekonomik güçten daha önemli olduğu görülmektedir. Lobi gruplarının AB politikalarının yapımında sahip oldukları ayrıcalıklı erişim ve etkiyi ortaya çıkarmak ve bunlara itiraz etmek için çalışan CEO temsilcisine de benzer soru yöneltilmiştir. Temsilci, AP'nin diğer kurumlara göre kamu çıkarı düşünen lobiciliğe çok daha açık olduğunu belirtmiştir. Bunda Parlamenterlerin doğrudan seçilmelerinin ve kamu vesayeti altında olmalarının; Konsey'e ve Komisyon'a nazaran AP'nin vatandaşların çıkarlarını daha çok düşünen bir kurum olmasının etkisi olduğuna değinmiştir. Ancak CEO temsilcisi lobcilik konusunda halen ekonomik gücü olanların daha güçlü olacağına inandığını da sözlerine eklemiştir. İş dünyasının, kamu çıkarını düşünen lobicilere göre kaynak ve kapasitelerinin daha büyük olduğunu vurgulamış, tüm bu kaynakların da günün sonunda çıktılar üzerinde bir etkiye sahip olabileceğinin altını çizmiştir.

Raportör Auken'in mülakat sırasında altını çizdiği bir başka konu "çöpleri yakma endüstrisi" olmuştur. Bu konuda her ülkede lobiler oluştuğunu ve de bu lobilerin AP'yi de etkilemeye çalıştığını kendisi beyan etmiştir. Bu Direktif tartışılırken çöplerin yakılması konusunda lobilerin de yazılı görüş beyan ettiği bilinmektedir.⁵⁸ AP Komitesinin raporuna da yansıyan bu konuda AP atık depolamanın genellikle en kötü seçenek olarak görüldüğünü, atık önlemeninse açıkça en iyisi olarak görüldüğünü belirtmiştir. Çöp yakma lobisinin faaliyetleri AP'nin lobinin istediği yönde bir karar vermesine sebep olmasa da, AP bu lobiye cevaben raporda açıklama yapma ihtiyacı hissetmiştir. Lobilerin her geçen gün AP'ye daha fazla lobi yapıyor oluşu AP'nin lobilerin her savundukları konudan besleniyor olduğu anlamına gelmemektedir. Lobilerin AP'ye bilgi getiriyor oluşları, AP'nin hiçbir araştırma yapmadığı anlamına gelemez. Raportör Auken'in belirttiği üzere AP'nin kendi danışmanları mevcut olup, onlar zaten konu hakkında oldukça detaylı araştırma yapmaktadırlar. Dolayısıyla AP'nin giderek daha fazla oranda lobilere güvenerek hareket ettiğini, AP'nin

⁵⁸ Örneğin Euroepan Bioplastics. "Fact Sheet – Bioplastic carrier bags - a step forward." Son Güncelleme: Eylül 18, 2018.

tüm lobi faaliyetlerinden etkilenecek hareket ettiğini söylemek doğru olmayacaktır. Burada EEB temsilcisinin sivil toplumu temsil eden STK'lar olarak kendilerinin verdiği fikirler hakkında telif hakkı istemediklerini, sadece bu fikirleri önerdiklerini, Parlamenterlerin verilen fikri beğenmeleri halinde kullandıklarını belirtmiş olması STK'ların gözünden de konuyu aynı şekilde özetlemektedir.

VII. Lobi Faaliyetlerinin Avrupa Parlamentosu'ndaki Yasama Sürecine Etkisine Dair Hangi Çıkarımlar Yapılabilir?

AP'yi yasama sürecinde Konsey ile eşit şartlara koyan olağan yasama süreci sayesinde, lobiler, AP'ye lobi yapmanın önemini fark etmişlerdir. Eskiden tasarısı hazırlanmış tasarruflar için sadece Konsey'e lobi yapan çıkar temsilcileri, artık aynı lobi faaliyetlerini AP'ye de yapmaktadırlar ki tasarruf önerileri diledikleri sonuçlarla kabul edilebilsinler. Bu noktada lobiler için sadece tasarruf tasarısını hazırlayan Komisyon'un önemli olduğu tezi çürümüş, AP giderek artan oranda lobiler için bir cazibe merkezi haline gelmiştir.

Mülakat gerçekleştirilen AESK temsilcisi, AESK'nın bir tasarruf tasarısı hakkındaki görüşünü mümkün olduğunca hızlı hazırlayıp, AP'yi etkilemek için kullandığını belirtmiştir. Eğer AP'nin, AESK'nın görüşünü onaylamalarını sağlarsa, tasarruf tasarısının Konsey'e gitmeden güçlendirilebileceğini düşündüklerini sözlerine eklemiştir. AESK'nın işverenler, ticaret birlikleri, STK'lar, çıkar grupları, çiftçiler, tüketici grupları, gençlik örgütlerinin ortak görüşünü yansıttığı düşünüldüğünde, bu grupların AESK'ya görüş vermesi AP'ye görüş iletmenin bir yolu olarak değerlendirilebilir. AESK Temsilcisi, AESK'yı bir lobi grubu olarak görmenin doğru olmayacağını, AESK'nın yasama sürecinde görüş hazırlamakla görevlendirilmiş bir AB kurumu olduğunun altını çizmektedir. Temsilci ayrıca; bazı durumlarda, bazı katılımcıların verdiği katkı ile aynı görüşte olmasalar ve o katkıyı rapora eklemeseler bile, bu katkıların mevcut engelleri ve problemleri görmelerine yardımcı olduğunu belirtmiştir. Bu durumun AP için de geçerli olduğu değerlendirilmektedir. Parlamenterler de lobilerden edindikleri tüm katkıları kullanmasalar da mevcut engelleri ve

problemleri lobiler sayesinde öğrenerek tasarruf tasarısı üzerinde değişiklikler önermektedirler.⁵⁹

Lobi faaliyetlerinin AP yasama sürecine etkisi incelenirken, AP'nin tartışma oturumlarında söz alan Parlamenterlerin ve de AP'ye lobi faaliyetinde bulunan lobilerin görüş bildirimlerinde⁶⁰ benzer açıklamalara yer verdikleri tespit edilmiştir. Bu sözlerin bir kısmı Komisyon'un Direktif tasarısını hazırlamadan önce yayınladığı Yeşil Kitaptan⁶¹ alıntılanmış olabilir. Ancak AP'nin değişiklik önerilerinin⁶² Komisyon teklifinden önce yayınlanması mümkün değildir. Bu sebeple lobilerin Parlamenterleri ziyaret ederek, görüş bildirimlerini ileterek ya da farklı birçok yöntem aracılığı ile görüşlerini aktardıkları fark edilmektedir. Bu benzer görüşlerden en dikkat çekicilerine burada yer verilecektir. Tüm lobilerin hangi Parlamenter ile görüştüğünün bilgisini edinmek maalesef mümkün değildir.⁶³ Bu sebeple lobilerin aynı görüşü savunduğu Parlamenterlerle kesinlikle görüşmüş olduklarını iddia etmek doğru olmayacaktır. Parlamenterler ile lobiler aynı fikre farklı yollardan da ulaşmış olabilirler. Ancak en azından bu lobilerin bir kısmının bu Parlamenterlere çeşitli lobicilik teknikleri⁶⁴ kullanarak ulaştıkları ve görüşlerini aktardıkları, bu görüşlerden beğenilenlerin ise Parlamenterlerin cümlelerine yansıdığı söylenebilir. Raportör Auken ve Satu Hassi bu Direktif özelinde lobilerin AP'yi sıklıkla ziyaret ettiğini doğrulamışlardır. Bu noktada “petrol kökenli polietilenler” örnek verilebilir. Bu konu her Parlamenterin ya da vatandaşın bilebileceği bir konu değildir. Parlamenterler bu konuda söz hakkı alıp yorum yapabiliyorlarsa kendilerine

⁵⁹ Bkz. AP 1. Tartışma Oturumu ve 2. Tartışma Oturumu.

⁶⁰ Detay için bkz. European Parliamentary Research Service. “At a Glance: Reducing the use of lightweight plastic carrier bags.” Son Güncelleme: Eylül 18, 2018.

⁶¹ EUR-Lex. “Green Paper on a European Strategy on Plastic Waste in the Environment.” Son Güncelleme: Eylül 18, 2018.

⁶² AP değişiklik önerileri için bkz. European Parliament “Report on the proposal for a directive of the European Parliament and of the Council amending Directive 94/62/EC on packaging and packaging waste to reduce the consumption of lightweight plastic carrier bags”. Son Güncelleme: Eylül 18, 2018.
<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&mode=XML&reference=A7-2014-0174&language=EN>

⁶³ Zorunlu Şeffaflık Kaydı hakkındaki tasarruf tasarısı onaylanana kadar net bir bilgi edinmek mümkün olmayacaktır. Çünkü mevcut durumda bu Kayıt'a üye olmak gönüllülük esasına tabidir.

⁶⁴ Lobicilik teknikleri hakkında detaylı bilgi için bkz. Rinus Van Schendelen, *The Art of Lobbying the EU: More Machiavelli in Brussels*, 4. Baskı, (Amsterdam: Amsterdam University Press, 2013).

bilgi aktaran lobilerin (danışmanlarına ek olarak) etkisinin olduğu yadsınamaz.⁶⁵ Bu noktada, Parlamenterlerin görüşlerini oluştururken lobilerin iletmış olduğu görüş bildirimleri ya da ziyaretlerinin etkili olduğu mutlaklıdır.

Henüz Komisyon bu Direktife dair önerisini hazırlamadan önce denizlerdeki plastik ve çöp miktarına dikkat çekmek üzere kampanyalar yürüten Seas at Risk'in kampanyalarında⁶⁶ ön plana çıkardığı “kuşların, balıkların, kaplumbağaların ve diğer deniz hayvanlarının midelerinde Avrupa’da yılda kullanılan 100 milyar plastik torba parçalarının olduğu” ayrıca “balıkların plastiklerin yiyecek olduklarına inandıkları ve bunları yutup, hastalanıp öldükleri” bilgisi Parlamenterlerin açıklamalarında⁶⁷ yer almıştır. Ayrıca Pasifik Okyanusunda İber Yarımadası'nın üç katı büyüklüğünde bir plastik halı olduğuna dair açıklamalar da yine hem STK'ların⁶⁸ hem Parlamenterlerin açıklamaları arasında dikkat çekmektedir. Ek olarak lobilerin de Parlamenterlerin de plastik torba kullanım miktarının her Üye Ülkede farklı olduğuna dikkat çektikleri görülmektedir. Hatta bu konuda istatistik yayınlayan lobi görüş kâğıtları mevcuttur.⁶⁹ Birçok Parlamenterin bu istatistiklerden etkilenecek cümle aralarında bu konuya dikkat çektikleri fark edilmiştir.⁷⁰ Bu hususlar da lobilerin Parlamenterlere ilettikleri görüşlerinin dikkate alındığına dair net kanıtlar olarak sunulabilir.

AP tartışma oturumu konuşmaları incelendiğinde, lobilerin Parlamenterleri piyasa şartları hakkında bilgilendirdikleri fark edilmiştir. Örneğin, tartışma oturumunda söz hakkı alan Parlamenterler, torbaların

⁶⁵ Bu çalışma kapsamında ele alınmayacak olsa da lobicilik teknikleri içerisinde gözlem, tanımlama-analiz, koalisyon kurma, iletişim, bilgi/belge, alternatif tasarruf tasarıları, toplantılar, etkinlikler, medya, halka dayalı/tabandan lobicilik yer almaktadır. AP üyelerinin lobilerin bu tekniklerinden de etkilenecek olmaları muhtemeldir. Detay için genel olarak bkz. Geiger, *EU Lobbying Handbook*; Caroline De Cock, *Lobby.eu Survival Guide to EU Lobbying*, (Delft, 2010); Burson-Marsteller, *The Definitive Guide to Lobbying the European Union*, (Brüksel, 2005); Tony Venables, *Tips for the would-be European lobbyist*, (European Citizen Action Service ECAS, September 2008).

⁶⁶ Seas At Risk. “How to improve EU legislation to tackle marine litter.” Son Güncelleme: Eylül 18, 2018.

⁶⁷ AP tartışma oturumlarında bu konuya değinenler Bogusław Sonik, Judith A. Merkies, Margrete Auken, Gerben-Jan Gerbrandy, Catherine Bearder, Jo Leinen olmuştur.

⁶⁸ Örneğin Municipal Waste Europe 30 Mart 2012 tarihli görüş bildirisinde konuya değinmiştir. Detay için bkz. Municipal Waste Europe. “Position Paper.” Son Güncelleme: Eylül 18, 2018.

⁶⁹ Eurocommerce. “Position Paper.” Son Güncelleme: Eylül 18, 2018.

⁷⁰ AP 2. Tartışma Oturumunda Jo Leinen ve Arne Gericke.

tamamen yasaklanmasının sürdürülebilir olmayacağını; ayrıca, torbaları reklam aracı olarak kullanılan işletmelerin sayısının oldukça fazla olduğunu vurgulamışlardır.⁷¹ Lobiler sağladıkları bilgiler ile Parlamenterlerin konuya farklı açılardan bakmalarını sağlamışlardır. Lobilerin sunduğu bu piyasa şartlarını Parlamenterler bilmeselerdi belki de çok daha iddialı hedefler sunarak, daha kısa zaman diliminde başarılması beklenen amaçlar belirleyerek, ticari işletmeler açısından başarısız olacak, Üye Ülkeleri zor duruma sokabilecek bir Direktif hazırlayabilirlerdi. Lobilerin piyasanın taleplerini ve ihtiyaçlarını anlatma, Parlamenterlerin zihninde bir öngörü oluşturma konusunda etkili oldukları söylenebilir.

Lobilerin Parlamenterleri etkilemek için yaptıkları kimi açıklamaların kimi durumlarda ters etki yaptığı da gözlemlenmektedir. Bir Parlamenterin sözlerine “üreticilerin ve ürün dağıtıcılarını temsil eden lobicilerin kabul edilemez baskılarına rağmen ve Komisyon’un kayıtsızlığına rağmen”⁷² diye başlaması buna bir örnek oluşturabilir.

Plastik taşıma torbalarının tamamen yasaklanmasını destekleyen oldukça fazla sayıda lobi bulunmasına rağmen ve de tüm bu lobilerin çeşitli yollarla görüşlerini AP’ye iletmesine rağmen, ilk tartışma oturumunda plastik torbaların tamamen yasaklanması gerektiğini dile getiren sadece iki Parlamenter⁷³ olduğu görülmektedir. Bu durum, AP’ye yapılan plastik torba kullanımına yasaklama getirilmesi hakkındaki lobi faaliyetlerinin işe yaramadığı şeklinde yorumlanmamalıdır. Raportör Auken’in belirttiği üzere, kimi durumlarda siyasi akılcılık önem kazanmaktadır. Parlamenterlere STK’ların plastik torbaları yasaklama konusunda lobi yaptıkları doğrudur ve eğer bu lobi yapılmıyaydı Parlamenterler bu konuda STK’ların ne kadar ısrarcı olduklarını göremeyecek, bu ısrarlarının ardındaki dayanakları bilemeyeceklerdir. Ancak ticari işletmeleri savunan birliklerin de konu hakkındaki karşıt görüş lobileri⁷⁴ bir yasaklamanın sürdürülebilir olmayacağını Parlamenterlere göstermektedir. Raportör Auken bu gibi durumlarda bir orta yol bulmanın önemli olduğunu belirtmektedir. STK’ların konu hakkındaki ısrarcı lobi faaliyetleri plastik torba kullanımına yasak

⁷¹ Örneğin AP 2. Tartışma Oturumunda Igor Soltes.

⁷² AP 2. Tartışma Oturumunda Eleonora Forenza.

⁷³ AP 1. Tartışma Oturumunda Judith Merkies, Claude Turmes.

⁷⁴ Örneğin bkz. PRO Europe. “Position Paper” Son Güncelleme: Eylül 18, 2018; EXPRA. “Position Paper” Son Güncelleme: Eylül 18, 2018; EuroCommerce. “Position Paper.” Son Güncelleme: Eylül 18, 2018.

getirilmesine sebep olmasa da, Direktif kapsamında konulan hedeflerin oldukça yüksek ve iddialı hedefler olmasını, Üye Ülkelerin dilerse yasaklama yöntemini kullanabilecek olmalarını sağlamıştır. Benzer şekilde azaltma hedefini şu ankinden yüksek tutmayı düşünen (ya da tamamen yasaklama isteyen) Parlamenterler bu konudaki karşıt görüş lobilerinden etkilenerek hedefi, orta noktada buluşturmak adına, düşürmüş olabilirler. Bu konuyla bağlantılı olarak belirtilmelidir ki lobiler sadece Komisyon'a lobi yapsalar ve AP'ye lobi yapmayı gerekli görmeseler AP tarafından konulacak hedeflerin bu kadar yüksek olmadığına şahit olunabilirdi. Ya da sadece STK'ların lobi yaptığı durumda plastik torbaların yasaklandığı, ticari işletmelerin lobilerinin taleplerinin göz ardı edildiği bir sonuç elde edilebilirdi. Bu nedenle tüm lobilerin AP'ye erişim hakkının olmasının demokratik haklar açısından önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Bu hususta bir örnek olarak EEB temsilcisi, AP'ye lobi yapmanın önemli olduğunu ve kendi lobi faaliyetlerinin işe yaradığını, bugün kabul ettiremedikleri hususlarda bir kapı açtıklarını ve ileride bu taleplerini mutlaka kabul ettirebileceklerini düşündüklerini ifade etmiştir.

Plastik torba kullanımını yasaklama hususuna şiddetle karşı çıkan Parlamenterler de mevcuttur.⁷⁵ Yasak koymanın, çevre politikasında çok güçlü bir araç olduğunu ancak aynı zamanda radikal ve piyasaya müdahale edici bir araç olduğunu, bu nedenle sadece son çare olarak kullanılmasını öneren lobiler ile yasaklamayı reddeden Parlamenterlerin aynı sebepleri öne sürdükleri görülmektedir. Bu Parlamenterler zaten temsil ettikleri partilerinin görüşü gereği her alanda benzer görüşte olabilirler; ancak bu Direktif özelinde lobilerin faaliyetlerinin de bu görüşlerini dile getirirken kendilerine destekleyici bilgiler sağladığı değerlendirilmektedir. Lobilere göre plastik torbaların yasaklanması, diğer tipteki torbaların kullanımını teşvik ederek daha büyük çevresel etkilere sebep olabilir. Ayrıca, belirli bir malzemedeki (plastik taşıma torbası gibi) bir ürünün yasaklanması çöp sorununu azaltamaz.⁷⁶ Parlamenterlere lobilerce sunulan bu gibi gerekçeler, Parlamenterlerin görüşlerine dayanak sağlamış görünmektedir.

Lobilerin araştırma kuruluşlarına yaptırdığı çalışmaların sonuçlarının⁷⁷, Komite Raporu ve de bazı Parlamenterlerin okso-biyolojik olarak

⁷⁵ AP 1. Tartışma oturumunda Radvilè Morkünaitė-Mikulėnienė, Christa Klauß.

⁷⁶ Örneğin bkz. PRO Europe. "Position Paper"; EXPRA. "Position Paper."

⁷⁷ Örneğin Fraunhofer. "Position Paper" Son Güncelleme: Eylül 18, 2018.

parçalanabilir plastikler ile ilgili açıklamalarının benzerlik gösterdiği de fark edilmiştir. Parlamenter Hassi de lobiler sayesinde okso-biyolojik olarak parçalanabilir plastiklerin kötü etkileri sebebiyle ambalaj malzemesi olarak kullanılmaması gerektiğini öğrendiğini belirtmiştir. Ancak bu bilginin aksini savunan lobiler ve Parlamenterler de mevcuttur. Symphony⁷⁸ adlı firmanın, üreticiliğini yaptığı bu plastikler hakkında, farklı görüşlere sahip lobiler tarafından AP'ye oldukça fazla görüş bildirildiği görülmektedir. Bu plastiklerin sadece zararlı olduğuna dair lobi yapılmış olsaydı muhtemelen AP'nin Direktif üzerindeki değişiklikleri bu plastiğin kullanımını yasaklamış olacaktı. Ancak bu plastiğin zararlarının ve faydalarının daha fazla araştırılması gerektiğine dair de yoğun lobi faaliyetleri yapıldığı aşikârdır ve bu durum AP değişikliklerine de “daha fazla araştırma yapılması gerektiği” şeklinde yansımıştır.

AP Komite raporundaki şu cümleler de görüş bildirilerinde ve mülakatlar sırasında sıkça dillendirilen cümleler olarak dikkat çekmektedir. “Klasik plastikten yapılmış çok hafif plastik taşıma torbaları, çöp oluşturma konusunda özel bir problem olarak karşımıza çıkar. Bu nedenle, yerlerinin yavaş yavaş geri dönüştürülmüş kâğıttan yapılmış taşıma torbalarına veya biyolojik olarak parçalanabilen ve gübreleşebilen çok hafif plastik taşıma torbalarına bırakılmalıdır.” Komisyon teklifinde yer almayan bu açıklamalar AP'ye yapılan geri dönüşüme önem veren lobilerin faaliyetlerinin ve yayınladıkları görüş bildirilerinin bir sonucu olarak değerlendirilmektedir.⁷⁹

Geri dönüştürme ile ilgili olarak AP Komite raporunda plastik taşıma torbalarının yüksek bir geri dönüşüm değerine sahip olmadığına da yer verilmiştir. Plastik taşıma torbalarını daha fazla geri dönüştürmenin sorunu çözmeyeceği de eklemiştir. Bu konuda bazı lobilerin geri dönüşüm üzerindeki ısrarcı faaliyetlerinin AP'yi ikna etme sürecinde işe yaramadığı görülmektedir. Ancak bu konuda lobi yapılmasının AP'nin bu konuda açıklama yapmasına da sebep olduğu belirtilebilir. Ayrıca klasik plastiklerin en azından geri dönüştürebilir kâğıtlara yerlerini bırakması gerektiğine dair açıklamalar lobilerin etkisiyle Komite raporuna girmiş gibi görünmektedir.

⁷⁸ Okso-biyolojik olarak parçalanabilir plastik üreticisi Symphony Environmental, Wells Plastics ve Add-X, materyallerinin biyolojik olarak parçalanıp parçalanmadığını doğrulamak için fazladan bir araştırmaya gerek olmadığına dair ortak bir açıklama yayınlamışlardır. Bkz. Symphony Environmental. Son Güncelleme: Eylül 18, 2018.

⁷⁹ Örneğin bkz. PRO EUROPE Position Paper 2011. Son Güncelleme: Eylül 18, 2018.

Komisyon teklifini yerinde ve kararında bulan dolayısıyla AP tarafından yapılan 43 değişiklik önerisine karşı çıkan lobiler⁸⁰ ve Parlamenterler⁸¹ de mevcuttur. Bu fikirde olan lobiler AP değişikliklerini çok kuralcı ve işe yaramayacak bir teklif olarak görmektedirler. Bu lobiler de rahatlıkla fikirlerini paylaşmış görünmektedirler ancak muhtemelen çok sayıda Parlamenterleri ikna edemediklerinden nihai karar AP değişikliklerinin onaylanması şeklinde çıkmıştır.

Sonuç

Yukarıda yapılan çıkarımlar, bir Direktif özelinde çalışma boyunca yapılan çeşitli mülakatlar, yayımlanan görüş bildirimleri ve Parlamenterlerin AP'deki tartışma oturumlarında yaptıkları açıklamalardan edinilen izlenimlere dayanmaktadır. Söz konusu lobi faaliyetleri hiç yapılmamış olsaydı, AP'nin Direktife belki yine benzer değişiklikler önereceği, Konsey ile aynı noktada buluşacağı ve Direktif'in aynı şekilde kabul edileceği düşünülebilir. Ancak lobi faaliyetleri sırasında sarf edilen sözlerin AP Komite Raporu, Direktif üzerinde yapılan değişiklik maddeleri, AP tartışma oturumu tutanaklarında da yer alıyor oluşu lobilerin hiç de etkisiz elemanlar olmadıklarına işaret etmektedir. Lobi faaliyetlerinin AP üzerindeki tam etkisini ölçmek zor olsa da, etkilerinin kayda alınmayacak kadar az olduğunu söylemek imkânsız olacaktır. Bu Direktif özelinde lobilerin açıklamalarının ve de faaliyetlerinin AP'nin oldukça iddialı bir değişiklik önermesine ve belki de önerecekleri çok daha iddialı değişikliklerin sınırını çizmesine (örneğin plastik torbaların tamamen yasaklanmasını zorunlu hale getirmeyerek) yardımcı olduğunu söylemek mümkündür.

Atık oluşumunu azaltmaya yönelik zorunlu önlemlerin AB seviyesinde uygulamaya konulduğu ilk tasarruf örneği olarak bilinen bu Direktifin kabule edilme süreci lobi faaliyetlerinin, AB karar verme sürecinin nihai sonucunu büyük ölçüde etkilediğini göstermiştir. AP'ye lobi yapıldığını ve demokrasi açığını kapatılabilmek adına yapılmasının da gerekli olduğunu gösteren bu çalışma, ele aldığı bir Direktif ile lobilerin yasama sürecindeki etkilerini ortaya koymaya çalışmıştır. AP'nin yasama sürecindeki artan rolü sayesinde, lobicilerin eski uğrak noktası olarak bilinen Komisyon artık lobicilerle irtibatını kesmiştir denemez; ancak bugün Komisyon'a ne kadar

⁸⁰ Örneğin UEAPME Position Paper. Erişim Tarihi: Eylül 18, 2018.

⁸¹ AP 1. Tartışma Oturumunda Edvard Kožušník, Julie Girling, Peter Jahr bu görüştedir.

lobi yapılıyorsa AP'ye de en az o kadar lobi yapıldığı görülmektedir. Çalışma kapsamında incelenen Direktifin kabul edilme sürecinde AP'ye lobi yapılmasaydı nihai Direktif metninin böylesine iddialı bir halde kabul edilmeyebileceği, Komisyon teklifindeki gibi bağlayıcı olmayan, Üye Ülkelere sadece önerilerde bulunan hafif bir Direktif olarak kabul edilmiş olabileceği ihtimali unutulmamalıdır. Ayrıca AP'de lobiciliğin her zaman bu Direktif'in yasama sürecinde olduğu gibi ilerleyeceği söylenemez. Unutulmamalıdır ki, lobilerin her tasarruf tasarısında etkileri farklılık gösterebilir. Bu sebeple bu çalışmayla AP'de lobiciliğe dair tüm yasama süreçlerini kapsayacak kesin çıkarımlar yapılması mümkün değildir. Ancak söz konusu Direktif incelemesinin lobilerin AP üzerindeki faaliyetlerinin etkilerinin anlaşılması için iyi bir örnek oluşturduğu değerlendirilmektedir. İncelenen Direktif özelinde her kesimden lobinin görüşlerini AP'ye kabul ettirebilmek için çabalarını ortaya koyduğu görülmüştür.

Bu inceleme, AB'nin demokratik açık sorunu yaşadığı, yurttaşların ve sivil toplum kuruluşlarının yasama süreçlerine katılımı konusunda eksiklikler bulunduğu yönündeki eleştirilere, lobi faaliyetlerinin iyi bir cevap oluşturduğunu göstermiştir. Lobilerin AB'nin karar alma sürecinde sahip oldukları rolü, diğer bir ifadeyle kim olduklarını, ne istediklerini ve AB düzenlemelerini nasıl etkilediklerini inceleyerek AP üzerindeki etkilerini göstermeyi amaçlayan bu çalışma ile lobicilerin AP'yi etki edilmesi gereken bir kurum olarak gördükleri anlaşılmıştır.

Komisyon teklifine AP tarafından yapılacak değişikliklere etki etmeyi hedefleyen STK, sanayi, çiftçi, üretici, tüketici, öğrenci, gençlik ayırt etmeden tüm lobilerin görüşlerini ifade edebiliyor oluşu ve bu görüşlerle AB yasama sürecine AP aracılığı ile etki edebiliyor oluşu, AB çapında gündemden düşmeyen demokrasi açığı sorununa sağlanabilecek en güzel katkılardan birisi olarak değerlendirilmiştir. AP'nin, görüşünü paylaşmak isteyen tüm kesimleri dinlemeye açık olduğu, bunun için de birçok fırsatlar oluşturduğu görülmüştür. AB karar alma sürecinin kamuoyuna açık ve şeffaf olması ve de kamuoyunun mümkün olan en yüksek seviyede bu sürece katılması demokratik sistemin sürdürülebilirliği için önemlidir. Bu çalışma kapsamında incelenen Direktif ile yerel yönetimleri de kapsayıcı şekilde, temsilci kuruluşlar ve sivil toplum ile düzenli diyalog kurulduğu gözlemlenmiştir. Ancak bu diyalogun açık ve şeffaf olabilmesi için çalışmaların sürdürülmesi gerekmektedir. Lobicilik, karmaşık AB tasarruf

yapım sürecini farklı kesimlerden vatandaşlara ve kuruluşlara açmaya yaradığından, çalışma kapsamında gerçekleştirilen mülakatlardan da anlaşıldığı üzere, AB'nin vazgeçilmez bir parçası olmaya devam edecektir. AP, lobiciyle etkileşim halindeyken, kapsamlı ve farklı girdileri yasalara yerleştirebilmektedir. Dolayısıyla lobicilik AP'nin yasama sürecindeki rolünü tamamlayabilmesi için gerekli bir mekanizma olarak kendini kabul ettirmiş görünmektedir.

Kaynakça

Kitaplar

- Baykal, Sanem. *Avrupa Birliği'nde Ombudsman Kurumu: Siyasi Bütünleşme ve Genişleme Çerçevesinde Bir İnceleme*. Ankara: Siyasal Kitabevi, 2013.
- Chalmers, Damian et al.. *European Union Law*, 3. Baskı, Cambridge, Cambridge University Press, 2014.
- Corbett, Richard. *The European Parliament's Role in Closer Integration*, Basingstoke, Palgrave Macmillan, 1998.
- Corbett, Richard, et al.. *The European Parliament*, 9. Baskı, Londra, John Harper Publishing, 2016.
- Craig, Paul ve de Búrca, Griane. *EU Law: Text, Cases, and Materials*. 5. Baskı, Oxford, Oxford University Press, 2011.
- De Cock, Caroline. *Lobby.eu Survival Guide to EU Lobbying*, Delft, 2010.
- Demir, Nesrin. *Avrupa Birliği Parlamentosu*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2005.
- Geiger, Andreas. *EU Lobbying Handbook*. 2. Baskı. CreateSpace Independent Publishing Platform, 2012.
- Greenwood, Jeremy. *Interest Representation in The European Union*. 2. Baskı. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2007.
- Hartley, Trevor. *The Foundations of European Union Law*, 7. Baskı, New York, Oxford University Press, 2010.
- Hix, Simon. *The Political System of the European Union*, 2. Baskı, New York, Palgrave Macmillan, 2005.
- Judge, David ve Earnshaw, David. *The European Parliament*, 2. Baskı, Basingstoke, Palgrave Macmillan, 2008.
- Oddvar Eriksen, Errik ve Fossum, John Erik. *Democracy in the European Union-Integration Through Deliberation?*, London ve New York, Routledge, 2000.
- Piris, Jean-Claude. *The Lisbon Treaty: A Legal and Political Analysis*, New York, Cambridge University Press, 2010.
- Rittberger, Berthold. *Building Europe's Parliament, Democratic Representation Beyond the Nation State*, Oxford, Oxford University Press, 2005.
- Schendelen, Rinus Van. *The Art of Lobbying the EU: More Machiavelli in Brussels*, 4. Baskı, Amsterdam, Amsterdam University Press, 2013.

- Steiner, Josephine ve Woods, Lorna. *EU Law*, 10. Baskı, Great Britain, Oxford University Press, 2009.
- Van Schendelen, Rinus. *The Art of Lobbying the EU: More Machiavelli in Brussels*. 2. Baskı. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2013.
- Warleigh, Alex ve Fairbrass, Jenny. *Influence and Interests in the European Union: The New Politics of Persuasion and Advocacy*. London: Routledge, 2002.
- Zetter, Lionel. *Lobbying: The Art of Political Persuasion*, Hampshire, Harriman House Ltd., 2008.

Makaleler ve Kitap Bölümleri

- Akgül Açıkmeşe, Sinem. “Avrupa Birliği’nde Demokratik Meşruiyet Sorunu”, *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi* 2, no 4 (2003).
- Bieber, Roland. “The Citizens’ Initiative A Source of Additional Legitimacy for the European Union?” içinde *Europe’s Constitutional Challenges in the Light of the Recent Case Law of National Constitutional Courts*, ed. Beneyto, José Maria ve Pernice, Ingolf, European Constitutional Law Network Series, no 8 (2011).
- Bouwen, Pieter. “Corporate Lobbying in the European Union: The Logic of Access.”, *Journal of European Public Policy* 9, no 3 (2002). Son Güncelleme: Eylül 18, 2018, doi: 10.1080/135 01760210138796
- Coen, David. “The European Business Interest and the Nation State: Large-Firm Lobbying in the European Union and Member States.” *Journal of Public Policy* 18, no 1 (1998).
- Dahl, Robert A. “Can International Organizations Be Democratic? A Skeptic's View,” içinde *Democracy's Edges*, Ian Shapiro ve Casiano Hacker-Cordón, (Cambridge: Cambridge University Press, 1995).
- Follesdal, Andreas ve Hix, Simon. “Why There is a Democratic Deficit in the EU: A Response to Majone and Moravcsik.”, *Journal of Common Market Studies* 44, no.3 (2006).
- Greenwood, Jeremy. “Regulating Lobbying in the European Union”, *Parliamentary Affairs* 51, no 4 (1998).
- Hauser, Henry. “European Union Lobbying Post-Lisbon: An Economic Analysis”, *Berkeley Journal of International Law* 29, (2011). Erişim Tarihi: Eylül 18, 2018, doi: <https://doi.org/10.15779/Z381Q0B>.
- Höreth, Marcus. “No way out for the beast? The Unsolved Legitimacy Problem of European Governance”, *Journal of European Public Policy* 6, no 2 (1999).
- Kohler-Koch, Beate ve Rittberger, Berthold. “The Organization of Interests and Democracy in the European Union,” içinde *Debating the Democratic*

Legitimacy of the European Union, ed. Kohler-Koch, Beate ve Rittberger, Lanham: Rowman & Littlefield, (2007).

Lodge, Juliet. Transparency and Democratic Legitimacy, *Journal of Common Market Studies* 32, no 3 (1994).

Pech, Laurent. "The Institutional Development of the Post-Lisbon: A Case of Plus Ça Change..?", *Dublin European Institute Working Paper*, no 11-5, (Aralık 2011).

Rittberger, Berthold. "Democracy and European Union Governance", içinde *Research Agendas in EU Studies: Stalking the Elephant*, der. Michelle Egan, Neill Nugent ve William E. Paterson (der.), (Hampshire: Palgrave Macmillan, 2010).

Saurugger, Sabine. "Interest Groups and Democracy in the European Union", *West European Politics* 31, no 6 (2008).

Weiler Joseph H.H.. Haltern Ulrich R. ve Mayer Franz C. "European Democracy and Its Critique", *West European Politics* 18, no 3 (1995).

Weiler, Joseph H. H.. "Does Europe Need a Constitution? Demos, Telos and the German Maastricht Decision", *European Law Journal* 1, no 3, (1995).

Wincott, Daniel. "Does the European Union Pervert Democracy Questions of Democracy in New Constitutionalist Thought on the Future of Europe", *European Law Journal* 4, no 4 (1998).

Wessels, Wolfgang ve Diedrichs, Udo. "A New Kind of Legitimacy for a New Kind of Parliament: The Evolution of the European Parliament", *European Integration Online Papers* 1, no 6 (1997).

Raporlar ve İnternet Sayfaları

ALTER-EU, "Bursting the Brussels Bubble", Son Güncelleme: Eylül 18, 2018,

<https://tr.scribd.com/document/31100824/Bursting-the-Brussels-Bubble>.

Antlaşmaların Türkçe çevirileri. Son Güncelleme: Aralık 21, 2018.
<http://www.bumko.gov.tr/TR,1173/aetatab-antlasmalari-ve-temel-belgeleri.html>.

Avrupa Birliği Antlaşması (ABA) ve Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma (ABİHA) konsolide metin çevirisi. Son Güncelleme: Aralık 21, 2018.
<https://www.ab.gov.tr/files/pub/antlasmalar.pdf>.

Avrupa Parlamentosu - Avrupa Komisyonu Şeffaflık Kaydı. Son Güncelleme: Aralık 21, 2018.
<http://ec.europa.eu/transparencyregister/public/consultation/statistics.do?locale=en&action=prepareView>.

BIO Intelligence Service. "Assessment of Impacts of options to reduce the use of single-use carrier bags, Final Report prepared for the European Commission - DG Environment." Son Güncelleme: Eylül 18, 2018. http://ec.europa.eu/environment/waste/packaging/pdf/report_options.pdf

- Burson-Marsteller, “The Definitive Guide to Lobbying the European Union”, Brüksel, 2005, Son Güncelleme: Eylül 18, 2018. <http://eapn.ie/eapn/wp-content/uploads/2009/10/definitive-guide-to-lobbying-eu-institutions-training.pdf>.
- Corporate Europe Observatory. “About CEO.” Son Güncelleme: Eylül 18, 2018. <https://corporateeurope.org/about-ceo>
- Directive (EU) 2015/720 of the European Parliament and of the Council of 29 April 2015 amending Directive 94/62/EC as regards reducing the consumption of lightweight plastic carrier bags [2015] OJ L 115.
- European Bioplastics. “Fact Sheet - Bioplastic carrier bags - a step forward.” Son Güncelleme: Eylül 18, 2018. https://docs.european-bioplastics.org/publications/fs/EuBP_FS_Bioplastic_shopping_bags.pdf
- Eurocommerce Görüş Bildirisi. Son Güncelleme: Eylül 18, 2018. https://www.eurocommerce.eu/media/86311/EuroCommerce%20position_light_weight%20plastic%20carrier%20bags_.pdf
- European Commission. “Green Paper on a European Strategy on European Transparency Initiative”, COM 2006, 194 final, s.1. Son Güncelleme: Eylül 18, 2018. http://europa.eu/documents/comm/green_papers/pdf/com2006_194_en.pdf.
- European Economic and Social Committee. “About.” Son Güncelleme: Eylül 18, 2018. <https://www.eesc.europa.eu/en/about>
- European Environment Bureau. “About the EEB.” Son Güncelleme: Eylül 18, 2018. <http://eeb.org/>
- European Parliament. “Directorate-General for Research, Working Paper, Lobbying in the European Union: Current Rules and Practices.” Luxembourg: Publications Service, 2003. European Parliament. “Completing the Legislative Cycle: Agenda Setting.” Son Güncelleme: Eylül 18, 2018. http://www.europarl.europa.eu/the-secretary-general/resource/static/files/Documents%20section/SPforEP/Own-Initiative_reports.pdf
- European Parliament. “EP after the Lisbon treaty: Bigger role in shaping Europe.” Son Güncelleme: Eylül 18, 2018. http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/en/20150201_PVL00008/The-Lisbon-Treaty
- European Parliament. “EU Transparency Register Briefing.” Son Güncelleme: Eylül 18, 2018. [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/581950/EPRS_BRI\(2016\)581950_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/581950/EPRS_BRI(2016)581950_EN.pdf).
- European Parliament. “Legislative Observatory.” Son Güncelleme: Eylül 18, 2018. [http://www.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?lang=en&referece=2013/0371\(OLP\)](http://www.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?lang=en&referece=2013/0371(OLP))

- European Parliament. “Reducing the consumption of lightweight plastic carrier bags (1st debate).” Son Güncelleme: Eylül 18, 2018. <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+CRE+20140415+ITEM-021+DOC+XML+V0//EN&language=EN>
- European Parliament. “Reducing the consumption of lightweight plastic carrier bags (2nd debate).” Son Güncelleme: Eylül 18, 2018. <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+CRE+20150428+ITEM-005+DOC+XML+V0//EN&language=EN>
- European Parliament. “Provisional Agreement Resulting from Interinstitutional Negotiations.” Son güncelleme: Mart 9, 2015. [http://www.europarl.europa.eu/RegData/commissions/envi/inag/2015/03-09/ENVI_AG\(2015\)609637_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/commissions/envi/inag/2015/03-09/ENVI_AG(2015)609637_EN.pdf)
- European Parliament. “Report on the proposal for a directive of the European Parliament and of the Council amending Directive 94/62/EC on packaging and packaging waste to reduce the consumption of lightweight plastic carrier bags (COM(2013)0761 – C7-0392/2013 – 2013/0371(COD)).” Son Güncelleme: Eylül 18, 2018. <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&mode=XML&reference=A7-2014-0174&language=EN>
- European Parliament MEPs. “Margrete Auken.” Son Güncelleme: Eylül 18, 2018. http://www.europarl.europa.eu/meps/en/28161/MARGRETE_AUKEN_home.html.
- European Parliament MEPs. “Satu Hassi.” Son Güncelleme: Eylül 18, 2018. http://www.europarl.europa.eu/meps/en/28321/SATU_HASSI_home.html.
- European Parliamentary Research Service. “At a Glance: Reducing the use of lightweight plastic carrier bags.” Son Güncelleme: Eylül 18, 2018. [http://www.europarl.europa.eu/RegData/bibliotheque/briefing/2014/140800/LDM_BRI\(2014\)140800_REV1_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/bibliotheque/briefing/2014/140800/LDM_BRI(2014)140800_REV1_EN.pdf).
- EUR-Lex. “Green Paper on a European Strategy on Plastic Waste in the Environment.” Son Güncelleme: Eylül 18, 2018. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52013DC0123&from=EN>
- EUR-Lex. Directive (EU) 2015/720 of the European Parliament and of the Council of 29 April 2015 amending Directive 94/62/EC as regards reducing the consumption of lightweight plastic carrier bags [2015] OJ L 115.
- EURACTIV. “Timmermans overruled on plastic bags deal.” Son Güncelleme: Eylül 18, 2018. <https://www.euractiv.com/section/sustainable-dev/news/timmermans-overruled-on-plastic-bags-deal/>
- EXPRA. “Görüş Bildirisi.” Son Güncelleme: Eylül 18, 2018. http://www.expra.eu/downloads/expra_position_p_NQaJ7.pdf

- Fraunhofer. “Görüş Bildirisi.” Son Güncelleme: Eylül 18, 2018. <https://www.umsicht.fraunhofer.de/content/dam/umsicht/en/documents/publications/position-paper/2016/position-paper-plastic-bags.pdf>
- Greenpeace. “Who we are.” Son Güncelleme: Eylül 18, 2018. <https://www.greenpeace.org/international/about/>
- Joint Study: CEPS, EGMONT and EPC 2007. “The Treaty of Lisbon: Implementing the Institutional Innovations.” Son Güncelleme: Eylül 18, 2018. <https://www.ceps.eu/publications/treaty-lisbon-implementing-institutional-innovations>. Erişim Tarihi: 21.12.2018.
- Joint Study: CEPS, EGMONT and EPC 2010. “The Treaty of Lisbon: A Second Look at the Institutional Innovations”, Son Güncelleme: Eylül 18, 2018. http://www.epc.eu/documents/uploads/pub_1150_epc_egmont_ceps_-_treaty_of_lisbon.pdf.
- Municipal Waste Europe. “Position Paper.” Son Güncelleme: Eylül 18, 2018. <http://www.municipalwasteurope.eu/sites/default/files/Positions/3.%20Position%20on%20plastic%20carrier%20bags.pdf>
- Plastics Europe. “Görüş Kağıdı.” Son Güncelleme: Eylül 18, 2018. <https://www.euractiv.com/section/sustainable-dev/news/eu-lawmakers-vote-to-reduce-plastic-bag-use/>
- PRO Europe. “Görüş Bildirisi.” Son Güncelleme: Eylül 18, 2018. <https://www.pro-e.org/11-08-Position-Paper-on-Plastic-bags.html>
- Seas At Risk. “How to improve EU legislation to tackle marine litter.” Son Güncelleme: Eylül 18, 2018. http://www.seas-at-risk.org/images/pdf/FINAL_IEEP_2013_marine_litter.pdf
- Surfrider. “About.” Son Güncelleme: Eylül 18, 2018. <https://www.surfrider.org/about> Symphony Environmental. Son Güncelleme: Eylül 18, 2018. <https://www.symphonyenvironmental.com/investors/>
- UEAPME. “Görüş Kağıdı.” Son Güncelleme: Eylül 18, 2018. https://ueapme.com/IMG/pdf/UEAPME_PP_Plastic_bags_23_01_2014.pdf
- Venables, Tony, “Tips for the would-be European lobbyist, European Citizen Action Service (ECAS)”, September 2008.
- Zero Waste Europe. “What-is-zero-waste?” Son Güncelleme: Eylül 18, 2018. <https://zerowasteurope.eu/what-is-zero-waste/>